

't Hupke

Nr. 172 Lente 2018

In dit nummer o.a.

- Nieuwsberichten
- Uit de oude doos
- Vogels houden van Breda
- Jaar van de Huiszwaluw
- Broedsucces Steen- en Kerkuil
- Afname Patrijs
- Vogeljaar 2017
- De Nachtegaal
- Verslag Roofvogeltelling
- Inventarisatie Scholekster
- Vogeldagboek, Tom Lebret
- Een dagje vogelen met Bert van de Haar
- Natuurgebied Rondgors
- Bijzondere waarneming; Barmsijs

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

**Dit is uitgave nr. 172 Jaargang 49
Oplage 350stuks.**

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Lidmaatschap van de Westbrabantse VWG loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.
Bank 76 INGB 0001 0637 12

Bestuur

Bert van de Haar (voorzitter)
Fred Pardoel (secretaris)
Ineke Buijnsters (PR&communicatie.)
Kees Wijnen (Penningmeester)
Vacant (bio-secretaris)
Vacant (coördinator werkgroepen)

Redactie 't Hupke

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsevwg.nl

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Harry van Vugt

Tekstcorrectie

Henriette Huijgens
Ad Rijnen
Albert de Hoon

Overname artikelen

Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

Wijze van aanleveren

Kopij per email aanleveren als Word bestand zonder opmaak.
Grafieken en tabellen en foto's apart aanleveren per email

Website

www.westbrabantsevwg.nl

Wenst u 't Hupke alleen digitaal te ontvangen stuur dan een mailtje naar:
secretaris@westbrabantsevwg.nl

Webredactie

Ger Duijf
website@westbrabantsevwg.nl
Zie ook de maandelijkse nieuwsbrief

Volgend Hupke

Verzenddatum 1 juni 2018
Aanleveren kopij 1 mei 2018

Foto omslag

Raymond van Breemen

't Hupke wordt gedrukt door

Print Wall Breda

Allereerst wil ik een ieder een gelukkig, gezond en voorspoedig 2018 wensen en vele mooie vogelwaarnemingen. Voor een aantal van jullie is dit een herhaling van de uitgesproken wens op de nieuwjaarsreceptie, die door velen, maar zeker niet allen, is bezocht. In deze column wil ik u deelgenoot maken van een aantal zaken waar ik mij de afgelopen tijd mee bezig heb gehouden.

Enige tijd geleden heb ik samen met de afdeling Breda van de KNNV een zienswijze opgesteld voor het concept-bestemmingsplan inzake de ontwikkeling van het Markdal. Wij hebben onze verontrusting uitgesproken over het ontbreken van duidelijkheid met betrekking tot wat er nu precies wordt verstaan onder de te ontwikkelen 'natuur', en de wijze waarop en door wie die dan ontwikkeld en beheerd gaat worden. Veel wordt namelijk geregeld door zogenaamde anterieure overeenkomsten (overeenkomst tussen twee partijen) die voor derden/de buitenwereld niet inzichtelijk zijn. Wij hebben uitdrukkelijk gevraagd om duidelijker te maken welke natuur er zou moeten komen en waar die dan gaat komen, alsmede door wie het beheer gedaan gaat worden. Het gevolg lijkt nu te zijn dat er in ieder geval toch wel een milieu-effecten rapport (MER) gaat komen, hetgeen eerder als niet noodzakelijk werd bestempeld door beide betrokken gemeenten (Alphen-Chaam en Breda).

Ik heb, namens Natuurplein de Baronie, net voor Kerstmis een zienswijze opgesteld omtrent de Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD) als voorloper op de geplande wijziging van het 'bestemmingsplan buitengebied Noord' (gebied rond Teteringen en de Lage Vuchtpolder). Daarop is een reactie van de gemeente gekomen: er werd nu al te veel in detail getreden. Er heeft daarover inmiddels een gesprek plaatsgevonden met de betrokken ambtenaren en de opsteller van de MER (Antea groep), die hoort bij het op te stellen (concept-) bestemmingsplan. De toezegging is gedaan dat de door ons gevraagde verduidelijkingen/kanttekeningen daarin verwerkt zullen worden.

Een derde zienswijze die is ingediend, vanuit Natuurplein de Baronie, betreft een wijziging bestemmingsplan buitengebied Noord-West. Het gaat hier over het aanpassen van het bestemmingsplan voor de monumentale boerderij de Keihoef aan de Bredestraat. Het is de bedoeling dat deze boerderij wordt omgezet in een zorgcentrum voor de meer draagkrachtigen. Er zou naast de aanpassing (eigenlijk eerder aantasting) van het monument ook nieuwbouw moeten komen en veranderingen in de omliggende natuur. Veel in het opgestelde plan lijkt nogal slecht onderbouwd. Zo is er bijvoorbeeld een 'ecologisch rapport' waarin alleen een overzicht gegeven wordt van alle vogels en dieren in Nederland en mogelijk voorkomend binnen een bepaalde straal vanaf de Keihoef. Enig onderzoek of deze daar ook daadwerkelijk zijn waargenomen heeft niet plaatsgevonden. En er wordt al helemaal niet op ingegaan of de geplande veranderingen rond boerderij de Keihoef van invloed zullen of kunnen zijn op de mogelijk aanwezige planten, vogels en dieren.

Het laatste, positieve nieuws vanuit de gemeente Breda is dat deze de kosten gaat dragen voor het aanleggen van een Ecologische Verbindingszone tussen de Krabbebossen en de Vloeiweide en van een nieuw stuk natuur net ten noorden van de voormalige camping Fort Oranje, gelegen op Zunderts grondgebied. Het nieuwe natuurgebied zou een aantrekkingskracht moeten hebben op insecten en amfibieën vanuit het gebied Vloeiweide, wat ook vogels zal aantrekken. Over de daadwerkelijke inrichting kan nog worden meegedacht, dus als er ideeën/wensen zijn hoor ik die graag. Ik zal die dan voorleggen aan Wouter Schuitema van de gemeente Breda.

Verder heb ik niet al te veel tijd gehad om vogels te gaan kijken, maar op 8 januari, enkele dagen na het volledig onderlopen van de Noordwaard, ben ik toch naar de Biesbosch gegaan en kwam daar tot mijn verbazing vele - zeg maar honderden - Kieviten tegen en zelfs nu al parende hazen en konijnen (ze staan er bekend om). Dit wijst normaal gesproken op een erg zachte winter, hoewel op dat moment de gevoelstemperatuur -12 graden was volgens de officiële berichten. Verder waren er natuurlijk de ontelbare hoeveelheden van verschillende soorten ganzen en eenden en het zag er wit van de Knobbelzwanen.

Bert van de Haar**RECTIFICATIE**

In het vorige Hupke is bij een van de foto's op de achterpagina een verkeerde naam gezet.
Grote Zilverreiger moet zijn Kleine Zilverreiger.

De redactie

We begonnen het nieuwe jaar zoals gebruikelijk met onze nieuwjaarsbijeenkomst. Er was een zestigtal leden aanwezig, dus de opkomst was weer goed. Dit keer was er een wat andere opzet. Wel was er weer een quiz, maar deze keer niet met vragen over het herkennen van vogels van plaatjes en geluiden, maar aan het verenkleden. Niet gemakkelijk, maar met een boek erbij werden de meeste wel herkend. Ook nieuw was dat er niet individueel, maar in groepjes werd gewerkt. Met een goede catering erbij was het weer een aangename avond. Verder werd Henriëtte Huijgens in het zonnetje gezet vanwege haar grote inzet voor de vereniging. Ze blijft gelukkig een aantal zaken doen, o.a. de tekstcorrectie van 't Hupke, maar stopt na jarenlange ondersteuning haar bijdrage aan de persberichten. We hebben haar ook letterlijk in de bloemetjes gezet. Sommigen onder u zullen zich hebben afgevraagd hoe het nu zit met het attentiebeleid. Op de laatste algemene vergadering hebben we besproken dat we in principe geen attenties geven aan leden voor hun bijdrage, omdat het nooit helemaal rechtvaardig kan voor alle actieve leden. Er is ook opgemerkt dat het bestuur toch een uitzondering kan maken als het dat nodig acht. Het bestuur wil zich nog eens bezinnen op deze materie en er op de volgende algemene vergadering op terugkomen. Dat zullen we ook doen voor het onderwerp "ereleden benoemen" (wel of niet). Er zijn bij het schrijven van dit stukje nog geen voordrachten door leden gedaan, maar we wachten nog even af.

Begin van het nieuwe jaar is ook de tijd voor het maken van het jaarverslag, waarvoor velen weer hun bijdrage leveren. Ook is er het financieel overzicht van 2017 met een positief resultaat, waardoor de contributie gelijk kan blijven. Positief is voorts dat het ledental wederom lichtjes steeg. Intussen is het informatieboekje op de website aangepast, zodat dat geheel up to date is. Zoals gemeld is er een brief naar veel organisaties gegaan over de onwenselijkheid van het houden van roofvogel- en uilenshows op evenementen. Enkele organisaties hebben positief gereageerd. Wellicht dat we via Natuurplein in gesprek met de wethouder concreet beleid van de gemeente Breda kunnen bewerkstelligen. Veel zaken betreffende de ruimtelijke ordening gaan tegenwoordig via Natuurplein, waar onze voorzitter ook een aandeel aan levert waarover hij zelf meestal in zijn driemaandelijkse stukje schrijft.

Het voorjaar komt er al weer aan, dus ook weer de tijd voor diverse excursies, de geluidencursus en de volgende algemene vergadering. Voor het laatste heb ik hierboven al wat onderwerpen gegeven. Zeker hoort daar ook nog bij de verkiezing van nieuwe bestuursleden. De termijn van de secretaris loopt af en er zijn al een tijdje twee vacatures (coördinator bio-secretariaat en coördinator excursies en werkgroepen). Hopelijk vinden we enkele kandidaten. Op het moment van schrijven wil ik aangeven graag het stokje te willen doorgeven aan een ander. In het geval zich niemand meldt, zal ik me beraden over een eventuele voortzetting totdat er een kandidaat is gevonden.

Fred Pardoel, secretaris

Vogels gaan ook dood

Vorig jaar werd ik benaderd door een mevrouw die een "zelig" vogeltje in haar tuin had gevonden. Zij had mij via de website van onze Vogelwerkgroep gevonden. Het bleek een jonge Zanglijster te zijn die om de een of andere reden te vroeg het nest had verlaten. Hij was goed gevoed maar had geen dons of veren. Omdat het nest niet te vinden was, kon ik niets anders bedenken dan hem op een rustige plaats zetten waar katten niet bij zouden kunnen komen en de ouders hem wel zouden vinden en voeren. Dat was op het dak van het schuurtje achterin de tuin. Maar ik was de tuin nog niet uit of het jong sprong van het dak en was dood. Mevrouw was erg droevig en teleurgesteld, zeker nu zij al die moeite had gedaan om een redder te vinden. Ik heb haar uitgelegd dat vogels ieder jaar hun uiterste best doen om jongen groot te krijgen en dat dit nodig is om de soort in stand te houden, omdat gemiddeld genomen er ieder jaar evenveel vogels doodgaan als er geboren worden. Om het leed te verzachten heb ik aangeboden het lijkje in de natuur te begraven. Veel mensen menen dat er geen vogels dood mogen gaan maar de werkelijkheid is anders. Als een paartje Pimpelmezen tien jongen krijgt, wat heel normaal is, zijn er na het uitvliegen twaalf Pimpelmezen. Maar dan begint het harde vogelleven, veel kleine vogels overleven de eerste weken van hun leven niet en het jaar daarop zijn er van de twaalf nog maar twee over. Velen willen het niet graag onder ogen zien maar alle levende wezens gaan onherroepelijk een keer dood. Is het niet door een natuurlijke dood door ouderdom dan wel door voedselgebrek, een ongeluk, door een predator of opzettelijk door jagers. In de natuur gaat niets verloren: een dood dier wordt opgegeten door kraaien, vossen, kevers en vliegenmaden doen de rest. Het is goed vogels te beschermen tegen een onnatuurlijke dood maar de natuur gaat zijn eigen gang. Vogels leven in een harde wereld, te vergelijken met een oorlogszone. Mensen hebben het over het algemeen goed, voldoende te eten, onderdak en gezondheidszorg. De vergelijking met vogels gaat niet op.

Biemeus

Birdpex 8

De eerste Birdpex, een vierjaarlijkse vogelpostzegel-tentoonstelling vond in 1990 plaats in Nieuw-Zeeland. Hierna volgden onder andere. Duitsland, België, Denemarken, Nederland en Frankrijk. Van 19-21 mei 2018 vindt deze postzegel-tentoonstelling plaats in Bad Mondorf-les-Bains, Luxemburg. Iedereen die lid is van een postzegelvereniging kan daaraan deelnemen met een thematische verzameling, uiteraard over vogels. Enkele voorbeelden van verzamelingen die te zien waren op Birdpex- tentoonstellingen zijn: Pigeons - Great diversity in the wild -Domesticated and admired by man, D., The family life of birds, NL., Les rapaces: d'élégants chasseurs aériens, B., Penguins of the World, ZW., Birds, the winged wonders, IN., The stork, pure nature and full of symbolism, NL., Chouettes timbres, FR. en mijn eigen verzameling Kruui krro, kruui krro... cranes!!!, NL. Zo'n thematische verzameling bestaat meestal uit ongeveer 70 tot 100 A4 bladen. Het aantal verzamelingen dat wordt getoond is meestal een veertigtal. Een goede verzameling bestaat onder andere uit postzegels, frankeer(machine)stempels, aanteken-strookjes, postwaardestukken (briefkaarten e.d.) en ontwerpen van deze artikelen. Voor de geïnteresseerde is er heel wat te bewonderen.

Dus als u tijdens de Pinkstervakantie in de buurt bent, is deze tentoonstelling een aanrader. Wilt u meer hierover weten of heeft u belangstelling in vogelpostzegels laat maar wat van je horen.

Hans van der Sanden

Graan op de Hoge Akker

Tussen de Bavelse laan en landgoed Wolfslaar ligt de Hoge Akker. Het terrein is eigendom van de gemeente Breda. Het is een weiland waar een tiental schapen van de kinderboerderij op lopen.

Grote Barmsijs

(Ria Lambregts)

Maar in 2017 heeft men er ook graan ingezaaid: gerst en boekweit. Het gerst is gemaaid maar het boekweit is blijven staan. En daar kwamen veel zaadeters op af: Groenlingen, Vinken, Kepen, Rietgorzen en de in deze winter verblijvende Grote- en Kleine Barmsijsen. Door sneeuwval op 10 en 11 december 2017 is een gedeelte van het gewas gaan liggen maar dit was geen belemmering voor de vogels om aan voedsel te komen. Aantrekkelijk is ook dat het perceel aan twee zijden grenst aan houtgewas waar de vogels bij onraad in konden

vluchten. Er zijn veel vogelaars komen kijken. Een succesvol initiatief van de gemeente. Bij drie terrein-beherende natuurorganisaties blijft het graanakkerbeheer aantobben.

Ook in andere delen van Breda werden regelmatig Barmsijsen waargenomen. Voedsel werd gezocht oa. op het zaad van de teunisbloem en guldenroede (tuin Martin van Leest).

Harry van Vugt

Zie op blz.22 , Rubriek bijzondere waarneming; Barmsijs

Waar is het voedsel voor onze vogels?

Sinds 1980 zijn alleen al in Noordwest-Europa 421.000.000 vogels verdwenen. 421 miljoen! Door wetenschappelijk onderzoek wordt steeds duidelijker waarom vogels massaal verdwijnen. De Radboud Universiteit bracht de nieuwste schokkende onderzoeks-resultaten naar buiten. In Duitse natuurgebieden (waaronder ook veel gebieden in Nordrhein-Westfalen grenzend aan Nederland) is 75 procent van de insecten verdwenen. Het voer waarmee jonge vogels worden grootgebracht is weg. Je vraagt je af hoe vogels überhaupt nog kunnen overleven. Veel vogels doen dat dan ook niet.

Vogelbescherming Nederland roept het nieuwe kabinet op zo snel mogelijk maatregelen te nemen om de stikstofuitstoot en het gebruik van gif en bestrijdingsmiddelen aan banden te leggen. Zet een omgevingsbeleid in dat onze landschappen weer gevarieerder maakt. We willen onze bloemen, insecten, vogels en vlinders terug! Het wordt tijd dat de basiskwaliteit van ons landschap opgekrikt wordt. We hebben recht op een overheid die garant staat voor een gezonde leefomgeving.

Regering, doe iets!

En bij de Europese Unie kan men het maar niet eens worden om het uiterst giftige landbouwgif glyfosaat te verbieden, waar Monsanto miljarden aan verdient.

En erger nog: Monsanto dreigt met een miljardenclaim als het vergif wordt verboden.

Harry van Vugt

Dit verhaal komt niet uit een oude doos maar uit een oude map met knipsels van Willem Veenhuizen. Het is gebaseerd op een verslag van Ad Nuijten, die in nummer 37 (november 1984) van 't Hupke schreef over stootvogeltellingen. De meeste oudere vogelaars zullen wel weten wat hiermee bedoeld wordt. Het woord is in de jaren tachtig in zwang gekomen nadat de term roofvogel in ongenade was gevallen. Een vergelijkbare vervanging was in die tijd die van het woord bestrijdingsmiddelen door gewasbeschermingsmiddelen.

Meerdere tellingen belicht

Het verhaal van Ad Nuijten begint als volgt: "In januari 1984 heeft de Westbrabantse Vogelwerkgroep in samenwerking met de vereniging voor Vogel- en Natuurbescherming Etten Leur deelgenomen aan de laatste nationale stootvogeltelling." Dit verhaal inspireerde me om hier maar eens over te schrijven in deze rubriek. Kennelijk er is daarvoor ook al meegedaan aan de roofvogeltellingen die landelijk werden georganiseerd, vermoedelijk door de roofvogelwerkgroep en/of SOVON. Omdat het voor mij altijd interessant is tellingen en gegevens met elkaar te vergelijken, heb ik eens geprobeerd de resultaten van de tellingen van vroeger, dus zo'n 35 jaar geleden, te vergelijken met die van een van de tellingen die we nu al weer bijna vijftien jaar samen met Raymond van Breemen doen in december van elk jaar.

Sperwer

(Ed van Zoonen)

Is zo'n vergelijking mogelijk? Dat lijkt eenvoudiger dan het is. Maar dat maakt het nou juist leuk om te doen. Verderop lezen we in het verhaal van Ad Nuijten: "Het weer was in januari allerbelabberdst, zeer veel regen en wind. Dit was ook het geval op de belangrijkste teldag 15 januari, afwisselend storm, regen, hagel, sneeuw, en wat zon

vielen de tellers ten deel. Mede door het slechte weer is het aantal getelde vogels per km² aanzienlijk minder dan in 1983 en bovendien zijn enkele watervogelgebieden helemaal niet bekeken." Gelukkig vermeldt Ad Nuijten al dat het de laatst gehouden telling was, dus moesten er nog oudere gegevens zijn. Bij Jan Benoist vond ik oudere nummers van 't Hupke: in nummer 31 van mei 1983 staat een verslag van de tellingen van 1983. Dus keek ik daar maar eens naar om te achterhalen of 1983 dezelfde telgebieden betrof. En jawel, dat was zo. Het grote verschil was het weer: "Het weer in januari begon de 1e gelijk met de koudste dag. Verder was het een zachte wintermaand met erg veel wind en met fikse regen- en ook wel hagelbuien, maar gelukkig was het op de voornaamste teldag de 18e zonnig weer, zeer helder zicht, ongeveer 8 graden, maar er woei wel een krachtige nww wind 5-6 bft."

De resultaten van de twee stootvogeltellingen wijken daarom natuurlijk van elkaar af. Ik kon gelukkig tien blokken uit de beide tellingen met elkaar vergelijken. Zeker het aantal Buizerden was in 1984 minder, mogelijk dus ten gevolge van het weer.

Om nog meer verschillen te zien heb ik deze oude tellingen vergeleken met die uit 2015, zo'n 35 jaar later. Hierbij moet wel de opmerking gemaakt worden dat deze in december plaatsvond en de stootvogeltellingen in januari van 1983 en 1984. Ook dat kan tot verschillen leiden. Helaas is daar geen inzicht in. Gelukkig kon ik van de telling in 2015 dezelfde tien atlasblokken selecteren en zo onderstaande tabel verder aanvullen.

jaar	Bruine Kiekendief	Sperwer	Buizerd	Torenvalk	Slechtvalk
1983	1	1	43	9	
1984	0	3	12	10	
2015	1	3	105	28	1

In de jaren tachtig was de roofvogelstand veel slechter dan nu; er was veel sterfte door gebruik van persistente gewasbeschermingsmiddelen en er werden daardoor ook minder jongen geboren. Dat is nu wel anders; je kunt elke keer als je buiten komt wel een Sperwer zien jagen en soms zelfs een Slechtvalk of Blauwe Kiekendief. Dat zie je ook terug in de tellingen van 2015 en de andere roofvogeltellingen van de laatste jaren. De Buizerden zijn terug van weggeweest.

Piet van Iersel, Raymond van Breemen

Literatuur

't Hupke nr 37 november 1984

't Hupke nr 31 mei 1983

't Hupke nr 164 lente 2015

Archiefstukken van Raymond.

Verslag van roofvogeltelling 2015 door Raymond van Breemen.

Belevenissen in de Doenradestraat

Ook in deze herfst en het begin van de winterperiode was het rustig en stil in de vogelwereld. Het weer bleef vrij zacht, met veel regen, geen of weinig vorst en maar een paar sneeuwdagen, gevolgd door dagen met veel wind en zware storm.

De Grote Canadese Ganzen, kwamen steeds in enkele grote groepen hier voorbij, soms tot wel bijna honderd exemplaren, steeds laag vliegend, komende uit het noorden van de stad, vermoedelijk naar de put van Bavel om daar te slapen en te drinken.

Canadagans

(Ria Lambregts)

Om de paar dagen kwam een Scholekster bij ons tegenover voedsel zoeken. Met de kijker was goed te zien hoe hij/zij een forse pier uit de grond werkte en opat. Verder werden er kleinere dierlijke dingen naar binnen gewerkt, helaas niet te zien wat. De afgelopen week heb ik deze vogel niet meer gezien of gehoord. Op en rond de voertafel waren dagelijks wel enkele Kool- en Pimpelmezen aanwezig. Het koppel Koolmezen wil geen andere soortgenoten of andere mezen bij 'hun' voerplek hebben. Het is erg dominant. Ons Miepje, de kreupele Pimpelmees, met maar één pootje, was ook dagelijks present en natuurlijk stuntelig bezig aan de vetbol en fladderend op de voerplank. En... de laatste weken zien we een Zwarte Mees op de vetbol en op de plank. Soms alleen, soms samen met de twee Koolmezen. Zonnepitten zijn bij Koolmees en Zwarte Mees favoriet.

Roodborst en Heggenmus waren dagelijks te zien en zelfs te horen. Beide zijn de laatste weken al redelijk 'op zang' vanwege het zachte weer. En dan de Merel, vorig jaar soms met z'n zessen in de tuin. Nu geen of sporadisch een enkele. Het Ursutuvirus heeft de landelijke populatie aardig om zeep geholpen. Hopelijk komt uit het oosten van Europa aanvulling om de populatie binnen enkele jaren te herstellen. Altijd waren er maar twee Houtduiven tegelijk aanwezig, terwijl er wel tien in de omgeving zijn.

Dit winterseizoen zijn de Turkse Tortels amper geweest terwijl er wel enkele koppels in de omgeving aanwezig waren. In de afgelopen twee weken waren er wel altijd twee aanwezig. De Vink heb ik dit seizoen tot heden bijna niet gezien. Een enkele keer was er een exemplaar aanwezig. Het was blijkbaar nog niet koud genoeg; waarschijnlijk overal nog voedsel voor de Vink?

Een keer kwam zelfs een Grote Bonte Specht op het voer af. Hij was snel weer weg, verstoord door een rondsluipende kat. De Bredase Gaai zagen we regelmatig in de tuin, vaak alleen en soms met tweeën, maar deze vogel komt niet op de voerplank om wat lekkers te halen. Mooi was dat na de sneeuwdagen plots een zevental Staartmezen verscheen, ze doken met z'n allen op de vetbol. Wat een staartensteekspel, prachtig! Volgens mij zat er ook een Staartmees bij met een veel lichtere, wittige kop. Na een minuut trokken ze al weer verder, zo zwerven ze de gehele buurt rond of zelfs verder. Tijdens de nationale tuinvogeltelling kwam een Winterkoninkje kijken. Dat was weer een tijd geleden. Ik had dertien soorten in de tuin.

Bijna zou ik ze vergeten: twee tot drie Spreeuwen telkens snoepend van de pot 'Pindakaas'. Kauwenstad zal Breda altijd blijven, ook merkbaar in onze tuin. Dagelijks waren twee tot wel twaalf exemplaren aanwezig. Ze stortten zich op de vetbol en de voerplank. Na een dag moest ik alweer een nieuw vetbolletje ophangen. Bij ons lieten onder andere Huismus, Boomkruiper, Groenling, en Ekster zich de afgelopen maanden niet zien.

Tot de volgende vogeltuinvaringen in de Doenradestraat.

Willem Veenhuizen

Januari 2018

Merel

(Raymond van Breemen)

Vijfhonderd keer "Natuur rond het Markdal"

Aan het verschijnen van het vijfhonderdste stukje "Natuur rond het Markdal" in december jl. is in de weekbladen Nieuw Ginneken en Ons Weekblad van uitgeverij EM de Jong veel aandacht besteed. Het eerste stukje werd tien jaar geleden op 10 oktober 2007 geschreven. Vanuit vier natuurverenigingen, namelijk onze West Brabantse Vogelwerkgroep, natuur- en milieuvereniging Markkant, Mark en Leij en IVN Mark en Donge, startten toen vrijwilligers met wekelijkse stukjes over natuurontwikkelingen in en rond het Markdal.

De stukjes worden bij toerbeurt en in frequentie naar keuze geschreven door een vaste groep 'stukjesschrijvers' over wisselende onderwerpen. Zo schrijven vanuit de West Brabantse Vogelwerkgroep Leo Nagelkerke en Willem Veenhuizen al jarenlang graag gelezen stukjes met vogelnieuws. Ook een drietal fotografes leveren geregeld foto's aan. Uit reacties naar de stukjesschrijvers blijkt dat er op deze manier veel aandacht voor natuur en vogels is ontstaan. Stukjesschrijvers wordt zelfs op straat gevraagd wanneer ze weer een bijdrage leveren... Leuk en dankbaar. Iedereen die zo ook eens zijn belevingen in de natuur wil delen met anderen is van harte welkom om zich bij mij te melden via j.a.van.riet@hccnet.nl.

Inmiddels worden de wekelijkse stukjes ook per mail naar belangstellenden ver buiten het bezorgingsgebied gestuurd, tot in Noord-Nederland toe. En bij verhuizingen komen er vaak hele bundels uitgeknipte stukjes te voorschijn.

Ter gelegenheid van het jubileum van het vijfhonderdste stukje hield Ingrid Bothe van Nieuw Ginneken een groepsinterview. Dat was voor het eerst dat de stukjesschrijvers en fotografes behalve elkaars naam nu ook elkaars gezicht zagen! Gesterkt door de gezamenlijke motivatie wordt er rustig naar een volgend jubileum toegeschreven. Voor nog meer aandacht en draagvlak voor natuur rond het Markdal.

Joop van Riet

Markdal

(Martin van Leest)

Veel ogen, veel vogels. Veel tijd, meer vogels

Stel er is een vogelaar die in een bos loopt en hij ziet tien vogelsoorten. En de volgende dag lopen daar tien vogelaars en zij zien twintig vogelsoorten. Het is dus niet zo dat tien vogelaars tien maal meer soorten zien dan een enkele persoon. Maar hoe meer mensen er op een dag in hetzelfde gebied komen hoe meer vogelsoorten er worden gezien., Logisch met meer paar ogen worden meer vogels gezien.

De aanwezigheid van een zeldzame soort, waar veel vogelaars op afkomen, leidt tot een extra aantal waarnemingen en soorten in een gebied. Dat was te zien in de tijd dat er Grote Kruisbekken in het Chaamse bos zaten: nog nooit zijn er daar zoveel Zwarte Spechten gemeld. Uiteraard zal dit dikwijls hetzelfde exemplaar zijn geweest. Hetzelfde was het geval bij de Ross' Gans die enige tijd op de Castelreesche Heide zat; daar kwamen ook veel vogelaars op af. Een voor mij typisch voorval was op de Bleeke Heide toen er tientallen twitchers stonden te kijken naar een Witkopeend, een zeldzame vogel, die daar toen aanwezig was. Vlak voor mij liep een Rouwkwikstaart, een soort die door mij niet dikwijls gezien wordt. Een naast mij staande vogelaar wees ik op deze vogel maar hij had vreemd genoeg totaal geen interesse. De Witkopeend was nieuw voor hem en alleen daarvoor was hij van ver gekomen. Het is ook zo dat iemand die veel in een bepaald gebied komt er uiteraard meer soorten gezien heeft dan iemand die er weinig komt. Een logische gevolgtrekking omdat vooral buiten de broedtijd, als vogels niet gebonden zijn aan een vaste plaats, de toevalsfactor mee gaat spelen. In het Markdal kom ik vrijwel wekelijks, in totaal ben ik er honderden malen geweest. Dan komt er iemand die daar voor het eerst is en die ziet al meteen een Zeearend overvliegen, een soort die ik daar nog nooit heb waargenomen. Als ik twee uur per week in het Markdal kom zijn er nog altijd ongeveer 80 uur dat ik daar niet ben.

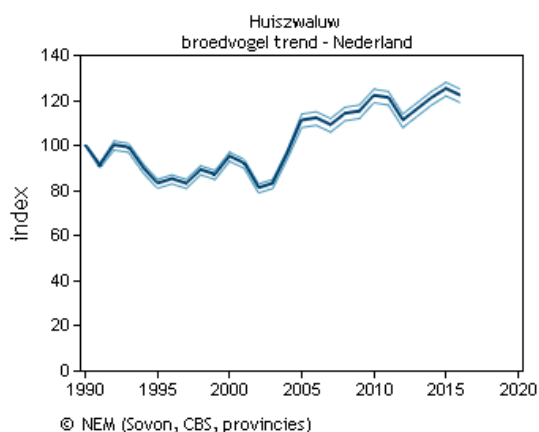
Ook de tijdfactor speelt een grote rol: in de voormiddag kan men trekkende vogels waarnemen maar na twaalf uur neemt de trek af en kan men als teller naar huis gaan. Waarneming.nl is een uitstekend medium om te zien hoe het met de vogels in Nederland gaat maar het is geen gestructureerd onderzoek, het vastgelegde resultaat hangt van toevalligheden aan elkaar. Om te weten hoe het met de vogelstand gaat moet men bij Sovon zijn. Daar doet men gericht en gestructureerd onderzoek met medewerking van vele vrijwilligers. Vogelspotters gaan, niemand kan het ze kwalijk nemen het is tenslotte een hobby, naar gebieden waar de meeste kans is een interessante soort te zien, bijvoorbeeld Hardenhoek in de Noordwaard met een grootte van 2646 hectare. Daar zijn 274 vogelsoorten waargenomen. In een even grote kleipolder, uiteraard geheel landbouwgebied, zijn maar 84 soorten gemeld. Het gebied is niet aantrekkelijk genoeg en dus komen er niet veel vogelaars.

Harry van Vugt

2018 jaar van de Huiszwaluw

Dit jaar vragen Sovon en Vogelbescherming aandacht voor de Huiszwaluw.

Al lang worden door onze leden Huiszwaluwen geteld en gemeld aan Sovon. De eerste tellingen dateren van 1970. Er zijn jaren geweest dat geheel West-Brabant geteld werd op initiatief van Ad Nuyten. Ik kan mij herinneren dat ik in de dorpen Oud-Gastel, Oud-Vossemeer, De Heen en Drimmelen de nesten geteld heb. Met langjarige tellingen kan Sovon vaststellen of de soort toe- of afneemt. De Huiszwaluw is in vergelijking met vroeger ontzettend afgenomen maar neemt de laatste jaren landelijk weer toe ondanks de afname van het aantal insecten.

Maar er zijn plaatselijke verschillen. Jaarlijks worden op 25 locaties de nesten geteld. In de Noordwaard zijn er kolonies verdwenen omdat er huizen en boerderijen zijn afgebroken maar er zijn ook nieuwe broedplaatsen bijgekomen. Zie overzicht.

Als er leden zijn die, liefst jaarlijks, huiszwaluwnesten willen tellen dan kunnen zij dat melden bij Sovon. Het tellen van grote kolonies of hele plaatsen geniet de voorkeur. In Bavel, Prinsengebied en Ulvenhout is al lang niet meer geteld. Als interesse getoond wordt zijn eigenaren van huizen of boerderijen daar blij mee. Dat is goed voor het accepteren van de kleine overlast die de uitwerpselen veroorzaken. Het is een aansprekende soort voor een breed publiek, veel mensen zijn vertrouwd met de soort.

Voor zo ver bekend staan er huiszwaluwtilen in Drimmelen, Molenschot, Oudenbosch en in Breda bij de Waterakkers en de waterzuivering bij Rooskensdonk. De zwaluwen hebben er nog geen gebruik van gemaakt.

Harry van Vugt

Gemeente	Plaats	teller	2013	2014	2015	2016	2017
Breda	Hoge Vucht	Willem Veenhuizen	32	34	37	39	36
	Rietdijk	Willem Veenhuizen	9	4	7	3	5
	Waterzuivering	Willem Veenhuizen			n.g.	22	15
	Teteringen	Marieta Peters	55	54	59	56	45
	Ulvenhout, Beekdal	Harry van Vugt	5	5	4	2	3
	Rijsbergseweg	Jan Benoist	20	24	7	2	0
Zundert	Achtmaalseweg	Harry van Vugt	5	13	7	5	2
Steenbergen	Heensepolder	Harry van Vugt	57	66	53	61	88
	Benedens	Harry van Vugt	n.g.	20	24	29	37
Drimmelen	Made	Rene van Gils	15	12	14	14	16
	Drimmelen	Rene van Gils	52	56	39	35	22
	Terheyden	Cees Huyben	52	54	51	53	53
	Schuddenbeurs	Harry van Vugt	96	50	51	33	23
	Hamseweg	Harry van Vugt	34	41	26	31	18
	Amalia hoeve	Harry van Vugt	140	149	82	117	169
	Kwestius	Harry van Vugt	n.g.	60	48	64	101
Geertruidenberg	Keizersveer	Harry van Vugt	37	32	33	24	16
Werkendam	Spieringpolder	Harry van Vugt	27	26	33	13	15
	Witboomkil	Harry van Vugt	113	114	82	57	64
	Stenenmuur	Harry van Vugt	21	8	2	3	0
	Kooike	Harry van Vugt			nieuw	6	17
	Bevert	Harry van Vugt			nieuw	55	49
	Zalmpje	Harry van Vugt			nieuw	16	18
	Bandijk 32-43	Harry van Vugt			57	42	54

Broedresultaten van Steen- en Kerkuil 2017

Steenuilen

Het aantal plaatsen waar Steenuilen zijn gehoord of gezien is toegenomen en dat is een gunstig teken. Het totaal aantal territoria voor 2017 bedraagt 42

Dit jaar zijn 46 jonge Steenuilen uitgevlogen, waarvan 41 op Bredaas grondgebied. Dat is nog lang niet gek als je de ontwikkelingen in de regio bekijkt. Nog steeds worden er steenuilbiotopen vernield (langs de Mark) en wordt het agrarisch gebruik nog grootschaliger (de Rith) waardoor Steenuilen steeds moeilijker een plekje kunnen vinden.

Hoe zou dit er uit hebben gezien als we met onze Uilenwerkgroep geen nestkasten hadden geplaatst (122 stuks!)

Vrije broedgevallen worden steeds minder gemeld. Dat de Steenuil een cultuurvolger is, is nu wel duidelijk maar hoe gaat het met al die andere soorten die moeilijker in een kastje te krijgen zijn (Patrijs, Veldleeuwerik, Geelgorsenzovoorts).

In tien jaar tijd (zie bijgaande lijst) zien we een stijgende lijn bij de uitgevlogen jongen, maar het aantal territoria stijgt maar langzaam. Waar dit precies aan ligt is moeilijk te duiden maar vaststaat dat het geschikte biotoop afneemt. Het beste gebied van Breda ligt in het noorden ervan; de Vugtpolder en de boerderijen in Teteringen vormen nog steeds een prima biotoop voor de Steenuil. Hier komt nog een redelijk gezonde populatie Steenuilen voor die aansluiting vindt bij gebieden in Terheijden, Made en Drimmelen.

Kerkuil

"Met de Kerkuil gaat het op en af"

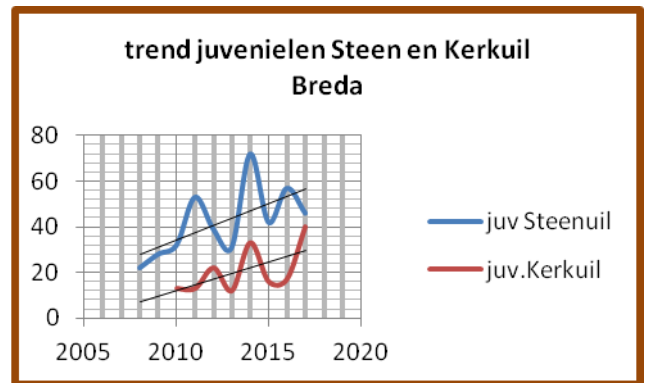
Het weer en het daarmee gepaard gaande voedselaanbod bepalen in hoge mate het broedsucces van de Kerkuil. 2015 was een zeer goed mastjaar en je kunt er donder op zeggen dat het jaar daarop (2016) een goed jaar is voor de Kerkuil. Onze bossen lagen vol met beukennotjes en de (bos)muizenpopulatie steeg naar ongekende hoogte. Maar hoe zou dat in 2017 gaan?

Ondanks de niet-hooggespannen verwachtingen hebben we toch het hoogste aantal uitgevlogen Kerkuilen sinds 2008.

Het verschil in broedsucces tussen gebieden was dit jaar groot. In het gebied van Raymond van Breemen (gebied 3 Hoge Vugt/ Teteringen) was geen enkel broedgeval te melden terwijl in het gebied van Peter Brabander (gebied 1 Prinsenbeek) maar liefst vier broedgevallen waren waaronder één vervolgletsel. In totaal zijn er veertig juveniele Kerkuilen uitgevlogen

Martin van Leest

	Aantal uitgevlogen Steenuilen		Aantal uitgevlogen Kerkuilen
2017	46	2017	40
2016	57	2016	17
2015	42	2015	16
2014	72	2014	33
2013	31	2013	12
2012	39	2012	22
2011	53	2011	13
2010	32	2010	13
2009	28	2009	
2008	22	2008	

Steenuil geringd Ulvenhout

(Ria Lambregts)

Desastreuze afname van de Patrijs

De waarnemingen van de Patrijs in 2017 tonen een blijvende daling aan. Plaatsen waar waarnemingen zijn gedaan van een of meer Patrijzen zijn in bijgaande tabel opgenomen. De gegevens zijn afkomstig uit Waarneming.nl.

Het ziet er in de toekomst slecht uit voor bijna alle vogelsoorten die leven in of in de buurt van moderne agrarische bedrijven. Onlangs hebben wetenschappers aangetoond dat de afname van insecten de laatste decennia meer dan 75 procent bedroeg. De monotone agrarische akkers en weilanden bevatten voor de daar vanouds levende flora en fauna weinig of geen voedingswaarde meer. Met de opkomst van kunstmest, zaadverdelingsmiddelen en bestrijdingsmiddelen blijft er voor veel levende wezens niets meer te vinden. Het is een dode boel aan het worden in het buitengebied.

ALLE WAARNEMINGEN IN 2017 VAN DE PATRIJS IN BREDA

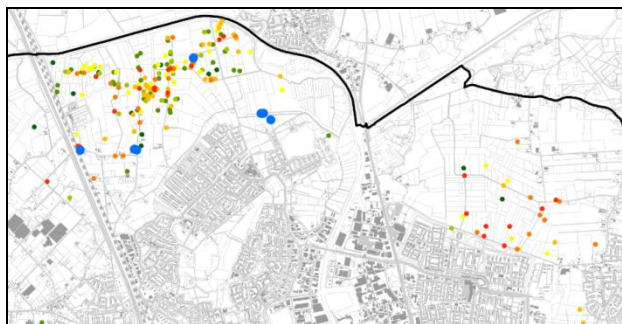
Patrijs	Aantal waarnemingen	Hoogste aantal in 1 klucht	Aantal gebieden waar waarnemingen zijn gedaan	Schatting van aantal territoria
2013	48	12	9	12-14
2014	38	5	6	10-12
2015	24	11	7	8-13
2016				
2017	12	9	7	7-9

Vogelbalans 2017, Rode lijst

Elk jaar wordt door Sovon de vogelbalans gepresenteerd en de daarbij behorende Rode lijst.

Tegenwoordig staat ook de Fazant op de Rode lijst. Deze ooit zeer algemene vogel van agrarisch gebied neemt drastisch af. Voor Ringmus, Veldleeuwerik, Steenuil en echte weidevogels zoals Grutto en Tureluur ziet het er slecht uit.

Patrijs in Breda Noord

DE AFNAME IS OP DEZE KAART GOED TE ZIEN. BLAUWE STIPPEN DIT JAAR, OVERIGE STIPPEN 2007-2016

Bovenstaande kaart is een uitsnede van de waarnemingenkaart van Patrijzen vanaf 2007. Linksboven is Rooskensdonk (meeste waarnemingen), rechts is Haagse Beemdenbos en omgeving.

De blauwe stippen zijn waarnemingen van 2017, de overige gekleurde stippen zijn alle waarnemingen van 2007 t/m 2016.

In 2017 zijn in Rooskensdonk nog slechts op vier verschillende plaatsen waarnemingen van Patrijzen gedaan. In het gebied ten oosten hiervan, (ten noorden van de wijk Haagse Beemden) zijn in 2017 geen waarnemingen meer gedaan.

In deze twee gebieden waren de beste biotopen voor de Patrijs te vinden van geheel Breda. Ogenscheinlijk zijn dit nog steeds goede gebieden maar toch neemt de stand drastisch af. Wat is er toch aan de hand vraag je je af als zelfs in goede gebieden de populatie instort?

Ook in het door Brabants Landschap speciaal aangelegde patrijzengebied De Struikwaard bij Sleeuwijk wil het niet echt vlotten. De populatie daalt ook daar.

De Patrijs in de Baronie van Breda

West-Brabant en Zeeuws-Vlaanderen zijn altijd de beste patrijzengebieden geweest van Nederland. De kruidenrijke weilanden met houtsingels en zandpaden vormen het ideale biotoop voor de Patrijzen, die voor een groot deel afhankelijk zijn van insectenrijke weilanden.

De afname van biodiversiteit in het agrarisch gebied is groot en is alleen maar tegen te houden als er een totale omslag in deze sector wordt doorgevoerd.

Soorten als Ortolaan en Grauwe Gors zijn al van het toneel verdwenen. De Veldleeuwerik en Patrijs zijn de volgende soorten die straks nog alleen in vogelparken te zien zijn of met heel veel geld, (denk aan het Korhoen) in stand kunnen worden gehouden.

Martin van Leest

Patrijs

(hunting.be)

Vogeljaar 2017

Het aantal broedende Ooievaars in West-Brabant is gelijk gebleven.

Aantal juvenielen Ooievaars 2017		
Breda	Markdal	4
Etten-Leur	Oostpolder	mislukt
Waspik	Zuid	5
Drongelen	Dorp	2
Eethen	Bruggert	3

Alarmerend is de achteruitgang van de Wielewaal. In het Merkske zijn er enkele gezien maar te weinig om als broed geval aangemerkt te kunnen worden. Alleen in de Biesbosch en in het Pompveld kan van broeden worden uitgegaan. De Fluitier heb ik dit jaar nergens gehoord. Moeras- en watervogels doen het goed doordat er meer geschikt biotoop is bijgekomen.

Paartje Ooievaars (Nick Janssen)

De weersomstandigheden waren extreem met perioden met een hoge temperatuur met droogte en perioden die zeer nat en koud waren. Eind mei was het warm en droog; het gevolg was lage waterstanden op vennen en plassen. Daardoor vertrokken watervogels zoals Dodaars en Kuifeend vroegtijdig uit hun broedgebied. Elders hadden Kraanvogels last van de droogte waardoor het aantal jongen zeer laag was: van de 22 paar in Nederland zijn maar 9 jongen groot gekomen. In het koude voorjaar met storm en veel regen moeten veel pas uitgevlogen jonge vogels zijn doodgegaan. Daardoor zijn er onder andere veel jonge Lepelaars gestorven. Als extreme weersomstandigheden blijven voortduren dan kan dit negatieve gevolgen hebben voor de vogelstand. In september trokken vrij veel Tapuiten, Roodborsttapuiten en Paapjes door. Opvallend was het hoge aantal Kneuen dat passeerde. In oktober werden veel trekkende Vinken waargenomen. Alleen al op de trektelpost op de Castelreesche Heide zijn 105.000 Vinken geteld. In oktober waren nog maar weinig winterganzen aangekomen, maar ook in november en december waren de aantallen aan de lage kant. Kolganzen en Kleine Zwanen hadden een slecht broedseizoen gehad want het percentage jongen was aan de zeer lage kant. Het aantal

wintergasten zoals Kleine Zwanen, Brilduikers, Nonnetjes en Grote Zaagbekken neemt af. In november was er een influx van Grote- en Kleine Barmsijzen en Grote Kruisbekken, ook zijn er meer Appelvinken waargenomen.

Harry van Vugt

Wanneer zag u de eerste Huiszwaluw

Doe mee aan het fenologie-ondezoek 2018 en geef je waarnemingen door. Als je wilt weten om welke soorten het gaat, kijk dan op de website van de Vogelwerkgroep of in 't Hupke nr. 170, herfst 2017.

Vogels hebben een vast jaarritme. Een aantal vogels vliegt in het voorjaar vanuit het zuiden naar het noorden. Ze komen in het voorjaar terug om hier te broeden. De neiging tot wegtrekken, broeden en andere gedragingen verandert met de daglengte. Als vogels die een jaarritme hebben onder constante omstandigheden langdurig worden geïsoleerd dan blijken ze deze periodiciteit te behouden. Vogels hebben blijkbaar ook een inwendige klok of kalender. Maar uitwendige prikkels kunnen dit ritme wel vertragen of versnellen. Het fenologie-onderzoek bestudeert het verband tussen dat jaarritme en de meteorologische of klimatologische omstandigheden. Waarom kwam de eerste Huiszwaluw dit jaar een week eerder in ons land aan dan vorig jaar? Of waarom bloeit de Bosanemoon dit jaar tien dagen later dan vorig jaar? Als Vogelwerkgroep zijn we geïnteresseerd in de aankomstdatum van onze trekvogels. Een onderzoek waaraan iedereen, ervaren of pas gestart met de vogelstudie, mee kan doen. Vandaar de oproep om de eerste waarnemingen van doortrekkers of zomergasten door te geven. De resultaten worden weer in 't Hupke en op de site van de Vogelwerkgroep geplaatst. Hoe meer waarnemingen er van een soort binnenkomen, hoe interessanter het wordt om de gegevens van meerdere jaren te vergelijken. Geef je waarnemingen dus door op waarneming.nl, of aan ahsanden@hetnet.nl. Ook al zou het de tiende waarneming van de Huiszwaluw zijn en is die twee weken later dan een eerdere melding.

Hans van der Sanden

Fitis (Raymond van Breemen)

Nachtegaal, *Luscinia megarhynchos*

Weinig vogels zijn zo bewonderd en geprezen om hun zang als de Nachtegaal. Een vogelkenner uit 1877, J.Michelet, hoorde zelfs "het ruischen van de scheppingsadem Gods" in het liedje van deze vogel. Jac.P.Thijssse had na veertig jaar een hele voorraad verschillende nachtegaalliedjes opgetekend verspreid over tientallen aantekenboekjes en dagboeken. Hij onderscheidde onder andere "de glas-draadstrofe", "den blinden triller", en "den echotriller". Hij noemde de Nachtegaal "De Koning der Europese zangvogels".

Streeknamen

Wonderlijk genoeg heb ik slechts een enkele streeknaam gevonden voor de Nachtegaal, de Friese naam 'Geal' en de Twentse 'Oamndzinger'(avondzanger).

Uiterlijk

De Nachtegaal is een zomergast van ongeveer 16,5 centimeter. Hij is zeer nauw verwant aan de Roodborst. De Nachtegaal is een weinig opvallende vogel, als je hem al te zien krijgt. De bovenzijde is warm beigebruin en de onderzijde grijs witbruin. De staart is roodbruin zoals van het vrouwtje van de Gekraagde Roodstaart, *Phoenicurus phoenicurus*. De anaalstreek is gelig beige. De poten zijn bleek geelroze. De Noordse Nachtegaal, *Luscinia luscinia*, heeft een donkerder bovenzijde en de flanken zijn iets gevlekt. Deze werd voor het eerst in 1968 in ons land waargenomen. Helaas was dit een dode vogel. Tegenwoordig worden er jaarlijks enkele waargenomen. Bij de Nachtegaal zijn bij een samengevouwen vleugel zeven handpentoppen zichtbaar en de duimvleugel is langer dan de grote dekveren, bij de Noordse Nachtegaal is dit juist omgekeerd. Maar als je de zang kent van beide soorten is het eenvoudiger de twee soorten te onderscheiden. De onvolwassen vogels zijn gevlekt als een jonge Roodborst, maar hebben een roodachtige staart en een vrijwel witte onderzijde. De vlucht is laag en snel en steeds in de dekking van de begroeiing. Het is opmerkelijk dat de beste zangers onder de vogels over het algemeen een saai onopvallend verenkleed hebben. Vogels met een bontgekleurd verenkleed hebben blijkbaar geen ingewikkelde zang nodig om een partner te vinden.

Trekvogel

De Nachtegaal, een echte trekvogel, komt doorgaans half april aan in ons land. De mannetjes iets eerder (tien

dagen) dan de vrouwtjes. De eerste Nachtegaal werd in 2017 gehoord op 9 april. De vroegste waarneming van een Nachtegaal uit het archief van de Vogelwerkgroep is die van 5 april 1984. De Nachtegaal leeft bij voorkeur vlak boven de grond, en verblijft dan het liefst in laag en dicht struikgewas. Deze insecteneter kan niet, zoals de Roodborst, zijn normale voedsel vervangen door bessen en moet om te overleven naar een overwinteringsgebied. Al in augustus, begin september trekt hij 's nachts naar Afrika. Hij overwintert daar in de savanne- en doornstruikvegetaties. Hij verblijft daarom overwegend ten noorden van de evenaar, maar hij kan ook zuidelijk tot in Noord-Tanzania gevonden worden. In ons land is er weinig doortrek van Nachtegalen omdat ten noorden van ons land weinig Nachtegalen voorkomen. Op de trek legt de Nachtegaal grote afstanden af.

Geluid

Ondanks de naam en in tegenstelling tot het volksgeloof kan men Nachtegalen net zo goed overdag als 's nachts horen zingen. Van alle zangvogels heeft hij wel de meeste bekendheid gekregen om de zang. Hij vertolkt een van de meest melodieuze liedjes van alle zangvogels. De zang bevat een grote verscheidenheid van strofen, is zeer afwisselend, luid en klankvol, met heel hoge en ook heel lage tonen en vermengd met rauwe harde geluiden. De zang van de Noordse Nachtegaal is langzamer, monotoner en harder. Maar vergis je niet: er zijn aanzienlijke individuele verschillen. Nachtegalen zingen laag vanuit de begroeiing. De lokroep klinkt als 'fuuiet' en de alarmroep klinkt als 'karr'. Als ze uit hun winterkwartier zijn teruggekeerd en een gunstig biotoop hebben gevonden zingen ze bijna de hele dag en nacht. Na enkele weken neemt de zangactiviteit af en na half juni is de zang voorbij. Volgens Jac.P.Thijssse is de laatste dag om de zang te horen 24 juni, de feestdag van St. Jan de Doper. In een stille nacht is de zang van de Nachtegaal indrukwekkend. De mannetjes hebben soms een klein territorium. Dit verklaart ook het vele zingen in voor Nachtegalen ideale gebieden, daar waar de concurrentie om de aandacht van de vrouwtjes te trekken het grootst is. De Nachtegaal heeft als bosvogel een krachtige zang nodig om zo ver mogelijk door te dringen in het omringende, geluiddempend, gebladerte.

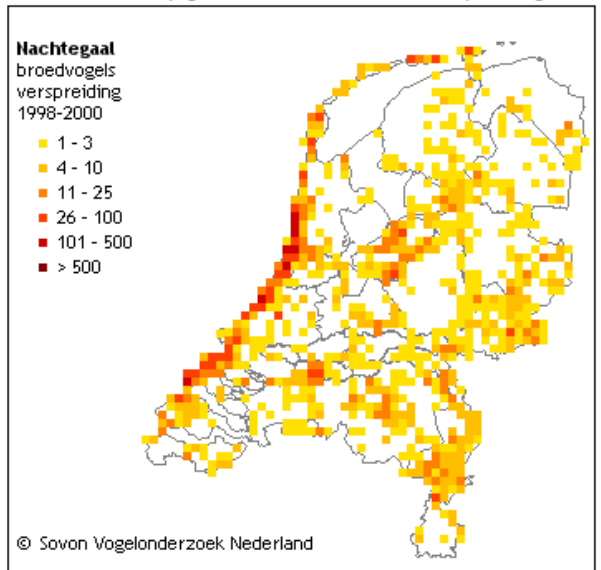
Jonge mannetjes van de Nachtegaal leren niet de voor hun soort karakteristieke zang als ze worden opgekweekt op een plaats waar ze de zang van hun eigen soort niet kunnen horen. Als ze geïsoleerd opgroeien nemen ze de zang over van elke soort die ze regelmatig horen. Jonge Nachtegalen zijn dankzij hun instinct in staat de zang te leren van de vogels waarmee ze het meest in contact komen. Ze kennen dus niet de zang van hun eigen soort. Maar onder natuurlijke omstandigheden zoeken Nachtegalen contact met andere Nachtegalen. En leren daardoor dus de zang van hun soortgenoten.

Verspreiding

De verspreiding van de Nachtegaal is zuidwest-palearctisch, overwegend in gematigde en mediterrane klimaatgebieden. De verspreidingsgrenzen liggen tussen de juli-isothermen van 17 graden Celsius in het noorden en die van 30 graden Celsius in het zuiden. Er is een brede zone in Noord- en Oost-Duitsland die zowel door de Nachtegaal als de Noordse Nachtegaal wordt bewoond. Ondanks de grote overeenkomst tussen beide soorten zijn

geen bastaarden bekend. De Nachtegaal zou, waar beide soorten voorkomen, in iets drogere biotopen verblijven. Hierdoor wordt soortconcurrentie waarschijnlijk vermeden. Nachtegalen komen niet voor op een rotsige bodem en niet in het hooggebergte.

Tot de belangrijkste broedgebieden van ons land behoren de duinen. Vooral de duinen met een weelderig struweel van duindoorn, vlier en meidoorn in combinatie met een dichte ondergroei van kruiden. Ook Midden- en Oost-Brabant zijn een belangrijk broedgebied. Ook in de oostelijke helft van ons land komt de Nachtegaal voor, namelijk in de vochtige bossen van de Achterhoek, Twente en de zuidelijke delen van Drenthe. In Nederland komt de Nachtegaal bijna niet voor in de poldergebieden van West- en Noord-Nederland, met uitzondering van het Amsterdamse Bos, de bossen in de Wieringermeer en de verwaarloosde grienden van de Brabantse Biesbosch. De Biesbosch is het enige gebied dat zich kan meten met de Hollands-Zeeuwse duinen. De kolonisatie van de Biesbosch is pas op gang gekomen na afsluiting van het Haringvliet in 1970. In 1977 werden er vier territoria gehoord. Daarna volgde een snelle toename die stabiliseerde bij ongeveer 150 paar. De droge bossen van de Veluwe en delen van Drenthe worden slechts in geringe maten bezet. Het ontbreekt hier aan een rijke ondergroei. Toen de hakhoutcultuur in Zuid-Limburg, het bolwerk van de Nachtegaal verdween liep hun aantal sterk terug. Inmiddels vormen de vochtige hellingbossen in Zuid-Limburg een witte vlek. Vooral in het begin van het broedseizoen worden Nachtegalen soms waargenomen buiten hun eigenlijke broedbiotoop. Het betreft dan zingende mannetjes die na enkele dagen weer wegtrekken.

verspreiding (1998-2000)

Veranderingen

De Nachtegaal is vooral op de hogere zandgronden achteruitgegaan. Op de Brabantse Wal en in de omgeving van Bergen op Zoom liep het aantal paren terug van maximaal 48 in de onderzoeksperiode 1973-2000 naar 0-1 in 2004. Ook rond Zundert daalde het aantal paren van 16 paar in 1989-1996 tot 3 paar in 2004. Alleen in het dal

van het Merkske bleven de aantallen gelijk. Zeer waarschijnlijk is de daling van het grondwaterpeil waardoor de bossen verzuigen hiervan de oorzaak. Ook het verdwijnen van vochtige loofbosjes en houtwallen is nadelig. In laag Nederland is de verspreiding wat dichter geworden. Dit als gevolg van een structuurrijke aanplant langs wegen en langs spoordijken. De duinen lijken vol, maar op steeds meer plekken worden Nachtegalen gehoord in West-Nederland waar ze vóór het midden van de twintigste eeuw niet voorkwamen. Ze bezetten nu industrieterreinen, recreatiegebieden en groenstructuren, zelfs in de bebouwde kom. Het inkrimpen van het broedareal is echter niet uniek voor Nederland. In heel Europa heeft de Nachtegaal broedgebieden moeten prijsgeven. De huidige broedpopulatie wordt geschat op 6500-7500 paren (2002). Eind jaren zeventig en begin jaren tachtig waren er naar schatting nog 7500-10.000 paren.

Als broedvogel

Bij de balts spreidt het mannetje zijn staart en beweegt hem heen en weer, fladdert met de vleugels en buigt diep. Midden in een territorium wordt een nest gebouwd. Dit hoeft niet onder een zangpost te zijn. Het nest wordt op of vlak boven de bodem gebouwd tussen de vegetatie. Het is een vrij los bouwsel van droge grassen, mos en wortels op een laagje van droge bladeren. Graag in vochtige loofbosjes met een ondergroei van brandnetels of bramen. Hierin legt het vrouwtje vier tot zes olijfgroene glanzende eieren die ze alleen, in ongeveer veertien dagen, uitbroedt. Beide ouders voeren ongeveer twee weken de jongen. Voordat de jongen goed kunnen vliegen, verspreiden ze zich in de omgeving. Nachtegalen hebben slechts één broedsel per jaar. Nachtegalen die voorkomen rondom de Middellandse Zee broeden daar ook op veel drogere plaatsen en in het agrarische gebied. De meeste Nachtegalen komen in ons land, gezien hun biotoopkeus, tot broeden in natuurgebieden.

Voedsel

Nachtegalen zoeken hun voedsel, dat bestaat uit wormen, insecten, larven, slakjes en spinnen, op de bodem tussen afgevallen bladeren. In het najaar eten ze ook wel kleine, sappige vruchten van bomen en struiken.

Hans van der Sanden

Literatuur:

SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels.
SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002
Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000
Samenwerkingsverband Westbrabantse Vogelwerkgroepen
2007. Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda
Archief West Brabantse Vogelwerkgroep.
Vogelwijzer. Paul Sterry, Tirion natuur
Vogels in de kop, deel 3. Jan Desmet..

Verslag roofvogeltelling december 2017

21 leden van de West Brabantse Vogelwerkgroep en 7 leden van vogelwerkgroep de Vlieghaai van de Vliegbasis Gilze-Rijen trokken in het weekend van 16-17 december het veld in voor de veertiende editie van de jaarlijkse telling van overwinterende roofvogels in West-Brabant.

Onderzoeksgebied

Globaal omvat het onderzoeksgebied West-Brabant ten noorden van de snelweg A58 (Bergen op Zoom - Breda) en ten westen van de A27 (Werkendam - Breda), inclusief de Biesboschpolders en de uiterwaarden van de Maas tussen Geertruidenberg en Waalwijk. Daarnaast werd er ook weer geteld ten zuiden van Breda, op de Bleeke Heide en op Vliegbasis Gilze-Rijen.

Methode

In de periode van 16-17 december werd in de open natuurgebieden en het agrarisch gebied van Noordwest-Brabant een integrale roofvogeltelling uitgevoerd. De meeste tellers gebruikten daarbij de auto maar direct ten noorden van Etten-Leur en ten noorden en zuidwesten van Breda werd vanaf de fiets geteld. Het hele landschap is nauwgezet afgespeurd met kijkers en telescopen waarbij speciale aandacht werd geschonken aan bosranden, solitaire bomen, weidepalen en hoogspanningsmasten. Alle aanwezige roofvogels werden op kaarten ingetekend. Met name voor de gebieden waar geen roofvogel-telgroepen actief waren, zijn aanvullende waarnemingen gebruikt van Waarneming.nl (met dank aan de waarnemers die hebben ingevoerd).

Weer

In het telweekend was er een adempauze na het onstuimige winterweer van de voorafgaande week, op maandag 11 december was er nog een flink pak sneeuw gevallen. Zaterdag 16 december was de gemiddelde temperatuur 2.7 graden Celsius en op zondag 17 december was de gemiddelde temperatuur 2.5 graden Celsius (bron KNMI daggegevens Gilze-Rijen). In de ochtend waren de binnenwegen nog flink glad, maar het was open helder winterweer, mooi om roofvogels te spotten.

Resultaten

In totaal werden er 431 roofvogels waargenomen, verdeeld over 10 soorten. De Buizerd werd het vaakst gezien (totaal 284). Tevens is hij de meest verspreide roofvogel. Hij werd in vrijwel alle atlasblokken (5x5 km) waargenomen, ook in het stedelijk gebied. Voorbeelden hiervan zijn Minervum en de Tilburgseweg in Breda. Van de Havik werden 10 exemplaren waargenomen en van de Sperwer 11. Beide roofvogels werden met name in het halfopen cultuurlandschap gespot. Dit lijkt logisch omdat ze jagen vanuit de dekking (en omdat er vrijwel niet geteld is in de meer gesloten bosgebieden). De Blauwe Kiekendief was met 12 stuks goed vertegenwoordigd, de Bruine Kiekendief is tweemaal waargenomen. Er zijn 89 Torenvalken gespot, twaalf meer dan een jaar eerder. De Slechtvalk, is met 19 exemplaren ook toegenomen in vergelijking met de twee voorgaande roofvogeltellingen. Het Smelleken (1), Ruigpootbuizerd (1) en Zearend (2) zijn dit jaar weer gespot tijdens het telweekende.

Tabel 1. Getelde aantallen roofvogels in 2014, 2015, 2016 en 2017

	2014	2015	2016	2017
Buizerd	259	316	295	284
Torenvalk	95	88	82	89
Blauwe Kiekendief	8	7	15	12
Sperwer	20	10	13	11
Havik	9	8	8	10
Slechtvalk	19	15	13	19
Bruine Kiekendief	3	2	0	2
Smelleken	2	2	1	1
Ruigpootbuizerd	1	1	0	1
Zearend	3	3	2	2
Totaal	419	452	429	431

Dankwoord

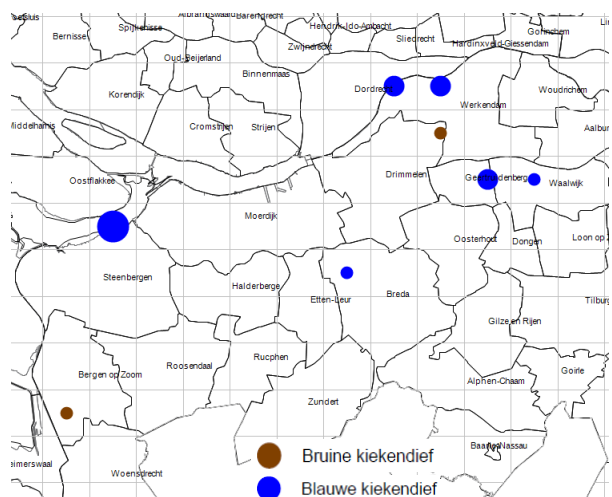
Een telling als deze is alleen mogelijk met de inzet van velen. Graag bedank ik Jan Benoist, Sjef van Bezouw, Cor Borghouts, Toos Borghouts, Ger Duijf, John Frijters, Bas Gerrits, Hannie van Gils, Johan van Haperen, Henriëtte Huijgens, Piet van Iersel, Martijn Klaassen, Arnold Klaren, Martin van Leest, Rob Martens, Roy Matthijssen, Arend Meeuwissen, Wilma Rasink, Agnes van der Sanden, Hans van der Sanden, Willem Veenhuizen, Mari Verkade, Jan Weterings, Herman Vissenberg, Harry van Vugt, Ad Willemsen en Paul Zom voor hun bijdrage.

Met speciale dank aan Roy Matthijssen, vierdejaars student Stad en streekontwikkeling, voor het maken van de kaartjes en voor het meewerken aan het verslag.

Verspreidingskaarten (volgende blz.)

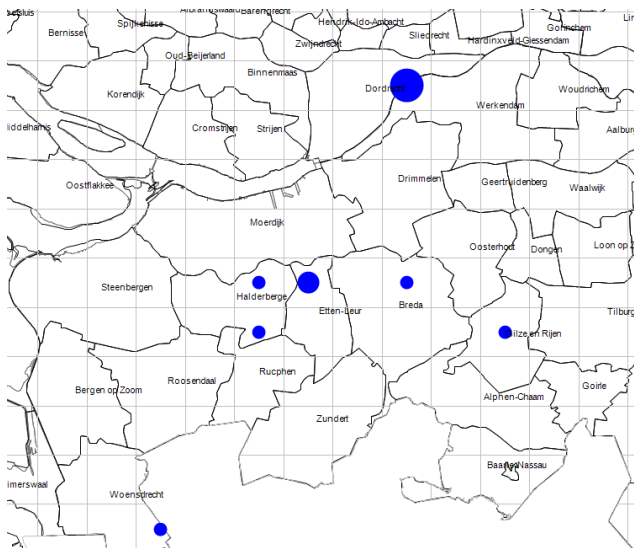
- Kleine stip = 1 (Buizerd 1-2)
- Middelgrote stip = 2-3 (Buizerd 3-9)
- Grote stip = ≥ 4 (Buizerd ≥10)

Raymond van Breemen.

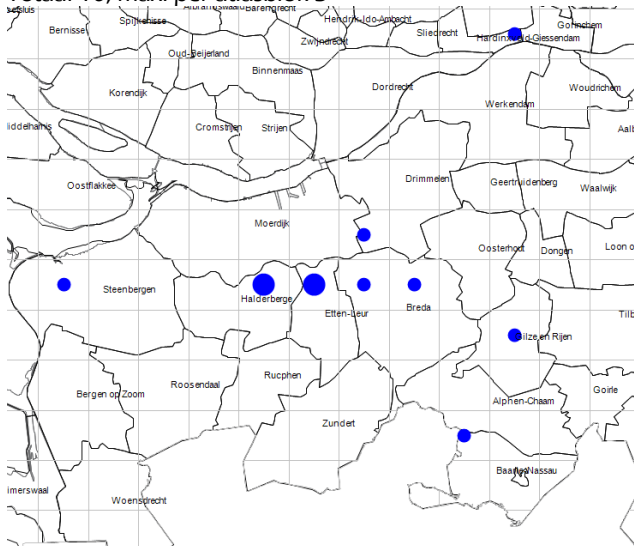

Bruine Kiekendief 2017 Totaal 2, max. per atlasblok 1
 Blauwe Kiekendief 2017 Totaal 12, max. per atlasblok 4

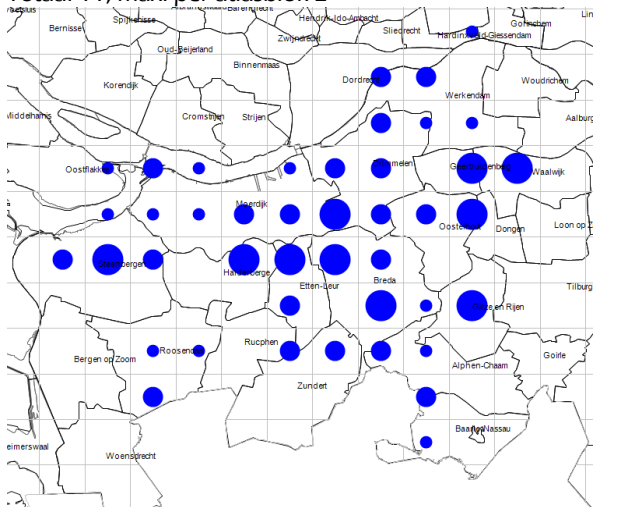
Onderzoek + inventarisaties + verslagen

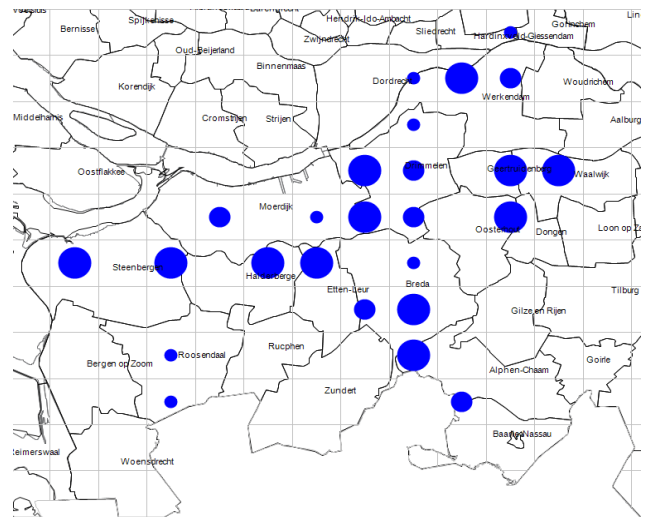
Havik 2017
Totaal 10, max. per atlasblok 3

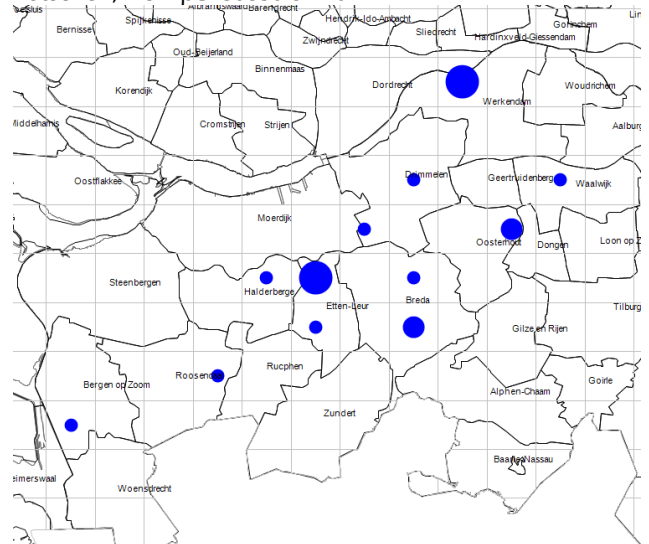
Sperwer 2017
Totaal 11, max. per atlasblok 2

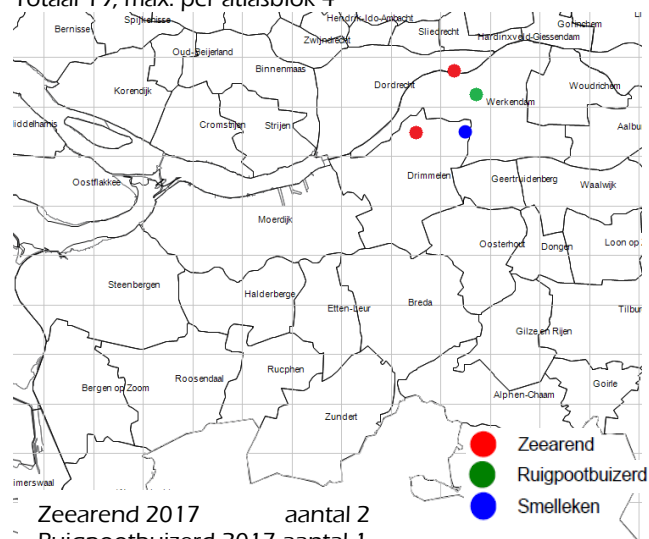
Buizerd 2017
Totaal 284, max. per atlasblok 46

Torenvalk 2017
Totaal 89, max. per atlasblok 10

Slechtvalk 2017
Totaal 19, max. per atlasblok 4

Zearend 2017 aantal 2
Ruigpootbuizerd 2017 aantal 1
Smelleken 2017 aantal 1

Inventarisatie van de Scholekster in de bebouwde kom van Breda, 2017

Het viel niet mee om in 2017 de Scholeksters in de stad te volgen en te lokaliseren. Ik kreeg diverse waarnemingen binnen. Hieronder volgt een samenvatting van de gegevens.

Omgeving Ijpelaar: rondom Doenradestraat en Mathenesestraat waren het gehele seizoen een of twee exemplaren aanwezig. Vanaf een plat dak was er een keer, einde mei, veel kabaal; het leek op alarmgeroep en een tepieten van jewelste. Onduidelijk bleef wat er aan de hand was, het was moeilijk te zien en in te schatten. Een mogelijk broedgeval of territorium? Er werden geen jongen aangetroffen.

Omgeving Bijster- Claudius Prinsenlaan: hier werd geregeld een voedselzoekend exemplaar gezien, soms ook een paar, bij de gazons van het motel en langs de oevers van de Amphiawatergangen. Het kan het koppel zijn uit de bovenstaande omgeving, Ijpelaar. In voorgaande jaren was hier een territorium op het dak van een van de kantoren.

Omgeving Claudius Prinsenlaan- Vredenberch: eind april werd een voedselzoekend exemplaar aangetroffen, mogelijk was er een territorium in de omgeving.

Omgeving Chasséepark: geregeld twee vogels foeragerend gezien, territorium in de omgeving of uitwisseling met omgeving

Omgeving KMA Valkenberg: op het terrein zelf of op de gazons van Valkenberg en omgeving voedselzoekend gezien. Hun territorium bevond zich waarschijnlijk in de omgeving.

Omgeving Krochten: ten noorden van de Moerlaken werden diverse keren twee of een foeragerend exemplaar gezien. Mogelijk een territorium op een van de platte daken in omgeving?

Omgeving Minervum: hier waren zeker een of twee territoria. Er werden zelfs drie paren waargenomen langs de Molenleij/Bavelse Berg.

Omgeving Nieuwe Kadijk- Duivenstraat: begin april werd er een voedselzoekend exemplaar in de berm naast de keienschanskorven gezien dat verder in de omgeving niet meer is waargenomen., Langs de Waterdonken zijn nestmogelijkheden.

Rotonde Doornboslaan/Cornelis Joosstraat: tot eind mei werd hier enkele keren een exemplaar gezien. Was er een territorium op platte daken in de omgeving of in de Lage Vuchtpolder?

Omgeving Westertuin: ook hier waren verschillende waarnemingen van een koppel, mogelijk dus in de omgeving een territorium.

Omgeving Ambachtenlaan/Rithsestraat: Meerdere keren werden hier een of twee voedselzoekende vogels gezien. Mogelijk was in de omgeving een territorium aanwezig.

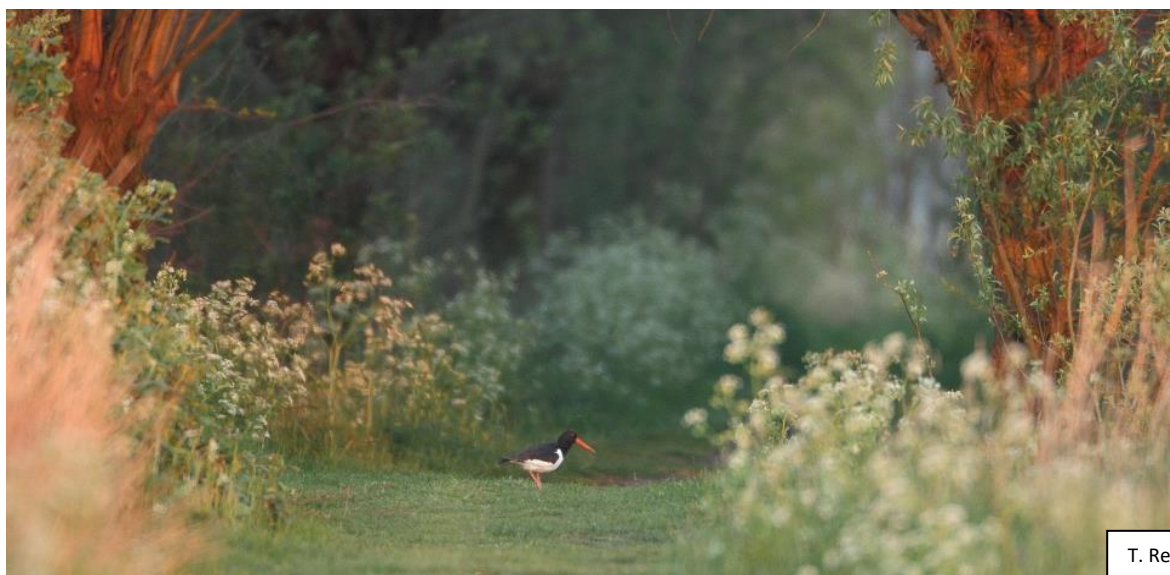
Resumerend

Globaal kunnen we zeggen dat er binnen de bebouwde kom toch een aantal Scholeksters zich kan handhaven om een territorium te bezetten. Er waren tien tot twaalf territoria. Dit jaar zijn er bij mijn weten geen jongen waargenomen. We doen in seizoen 2018 weer een poging om een beter inzicht te krijgen in het voorkomen binnen de stad van deze opvallende Scholeksters, ex strandvogel, weidevogel, en nu ook een blijvende stadsvogel.

Met dank aan de stadswaarne(e)m(st)ers Ton Bakker, Yvonne Grosveld, Fred Pardoel en Hannie van Gils, Henriëtte Huijgens, Piet van Iersel, Frans Snijders, André de Pijper en Ellie Pruiksmas.

Willem Veenhuizen

Geraadpleegde literatuur;
Vogels houden van Breda 2002-2008

T. Rennes

Veel West-Brabant in de vogeldagboeken van Tom Lebrecht

Via Huub Oome verkreeg de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed (zie hieronder) de vogeldagboeken van Thomas Lebrecht, voor zijn vrienden Tom. Deze in 1982 overleden autoriteit op het gebied van watervogels en terreinbeheer in de Delta liet een omvangrijk vogelarchief na. Andere stukken uit diens ornithologische nalatenschap bevonden zich bij Sovon, bij Lebrechts zoon Erik en bij mij. Na alles te hebben gecatalogiseerd heb ik het geheel ondergebracht bij het Regionaal Archief in Dordrecht.

Lebrecht werd op 10 september 1918 geboren in Teteringen. Rond zijn zesde jaar verhuisde de familie naar Dordrecht, waar hij opgroeide. Vanaf 1932 tot en met 1938 bezocht hij het Dordtse Johan de Witt-gymnasium, waar hij zijn diploma behaalde. Nadien ging Lebrecht studeren in Leiden.

In de vogeldagboeken vond ik losse notities over in 1929 waargenomen vogels. Vanaf januari 1932 ging hij intensief op voegeexcursie, in de eerste plaats over het Eiland van Dordrecht en langs de noordrand van de Biesbosch. Van zijn excursies hield hij nauwgezet en doelgericht dagboeken bij waarin, hoe kan het anders gelet op het Biesbosch-biotop, de meeste aandacht uitging naar watervogels. Brabant kwam er in die eerste jaren nauwelijks aan te pas, in 1932 eenmaal, op 24 juli. Over die dag schrijft hij *Ik zag weinig: wat Boompiepers en een konijn*.

Dat veranderde in 1937. Op 12 december 1936 ging de grote verkeersbrug bij Moerdijk open, waardoor vanuit Dordrecht tot dusver onbekende excursieterreinen langs de zuidoever van het Hollands Diep en de Amer binnen bereik kwamen. Voor het eerst ging hij op 14 januari 1937 de brug over. Vele tochten zouden volgen, alleen, met vogelmakkers en ook in NJN-verband.

De nieuwe excursiegebieden vielen in de smaak en de dagboeknotities groeiden fors in lengte. Zo had hij voor zijn verslag van 31 januari 1937 vijf cahierpagina's nodig. Hij schreef toen over groepsverbanden, geslachtsratio's, baltsgedragingen en paringsrituelen van tussen de kribben waargenomen eenden en ook zag hij 'zwartbollen', een volksnaam voor Rietganzen. Het wemelt overigens in Lebrechts dagboeken van streeknamen, vogelbenamingen die hij overnam van kooikers, griendwerkers, vissers en jagers, lieden met wie hij tijdens zijn Biesbosch-excursies optrok. Trouwens, het door de jonge Lebrecht gebezigde woordgebruik was soms dusdanig apart dat ik menigmaal Google en de etymoloog Paul Marcus moest raadplegen. Bij een NJN-excursie in februari 1937 naar polders rond Drimmelen komen we 'tendenan' tegen, een woord dat staat voor 'te ende an', waarmee de dagboekschrijver het einde van de excursie aanduidde. Later in die maand gaan de heren weer 'de brug over', naar de polders rond 't Gat van den Ham. Met een Roodborsttapuit, zingende Veldleeuweriken, een IJsvogel, veel Wintertalingen en Grote Zaagbekken die Lebrecht vaak Wilten noemde, hebben de heren het die dag best naar hun zin. Aan het einde van het bewuste excursieverslag lezen we dat het verspreid geraakte groepje zich 'laboris itineris' bij Hooge Zwaluwe verzamelde. De negentienjarige Lebrecht ontleende die uitdrukking aan het oudtestamentische Numeri 21: 4,

waarin het Joodse volk tijdens de tocht door de woestijn genoeg begint te krijgen van de reis. Die 28ste februari was kennelijk een vermoeiende dag geweest.

Tom Lebrecht en Sir Peter Scott in Roemenie 1971.

Zuidoever Hollands Diep

Brabant bleef trekken. Aan de determinatie van de Klapekster die ze in januari 1938 in de buurt van Drimmelen aantreffen, moest 's avonds een determinatieboek te pas komen. In het excursieverslag lezen we *een raar ding. Spreeuwgroot wit met zwart. 't Deed denken aan een Klapekster*. Bedenk hierbij dat van de overloed van excellente determinatiegidsen die vogelaars anno heden ten dienste staan, tachtig jaar geleden geen sprake was. *Zien is Kennen* was net uit.

Naast de Biesbosch gingen Lebrecht cum suis zich toespitsen op de Brabantse oeverwal van het Hollands Diep, op de buitendijkse terreinen tussen de Moerdijkbruggen en Willemstad. Ongetwijfeld had die voorkeur te maken met Lebrechts groeiende specialisatie in eenden, ganzen en zwanen. De lezers van 't Hupke die hebben meegemaakt welk watervogeldorado de strook tussen Moerdijk en Noordschans was vóór 1970 en de komst van het Industrierrein Moerdijk, zullen beamen dat het toen voor een eenden- en ganzenman ter plekke goed toeven was. Tot het bewuste gebied ten onderging aan industrievestiging bleef Lebrecht er komen. Toen men eind jaren dertig plannen smeedde de graslanden rond de rivier de Mark te ontwateren, schreef de jonge Lebrecht brieven aan de vogelbeschermers Gerrit Brouwer en Hein Buisman om hen erop te attenderen dat dit voor vogels een slechte zaak zou zijn en hamerde hij op behoudsmaatregelen.

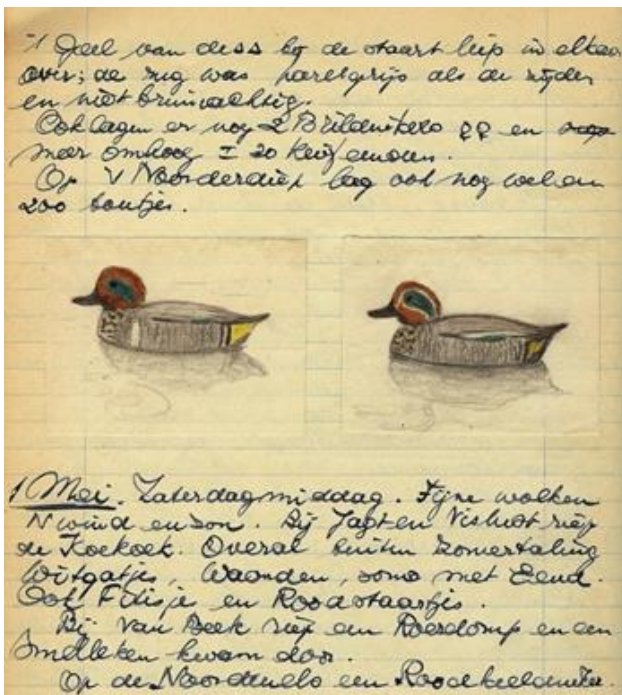
Toch was Lebrechts vogeloriëntatie geenszins eenzijdig. Op 26 september 1937, een dag waarop hij zes IJsvogels noteerde, ontdekten de heren onder Klundert een Ibis, een exemplaar dat er maandenlang bleef rondhangen. Een andere zeldzaamheid was een Kleine Zilverreiger. Dat was op 23 mei 1937 toen hij en zijn makkers vanuit Drimmelen de Brabantse Biesbosch invoeren; het betrof toen de derde voor Nederland in de twintigste eeuw. Voor beide soorten behoeven we ons anno heden niet

bijzonder in te spannen ze in Nederland te zien te krijgen. Enfin, hoe ingrijpend en snel onze avifauna verandert zullen we in 2018 weer ingeprent krijgen bij verschijning van de nieuwe Sovon-Vogelatlas.

Grauwe Kiekendieven

Tussen 1938 en 1945 bezocht Lebrecht de Brabantse oever van het Hollands Diep-Amertracé minder. Nadat de Duitsers hem in 1943 als student en ex-militair tijdens de oorlogsdagen van 1940 optrommelen voor hun Arbeitseinsatz, dook hij onder in Friese eendekooien. Tijdens die periode zette hij daar zijn watervogelstudies onverminderd voort en geeft hij de resultaten door aan It Fryske Gea, waarmee hij correspondeert in het Fries. Toen medio april 1945 Noord-Nederland bevrijd was, reed hij op een gammele fiets door het bevrijd Nederland naar het zuiden. West-Nederland met zijn woonplaats Dordrecht zou tot 5 mei 1945 bezet blijven en bovendien hadden de Duitsers in 1944 de Moerdijkbruggen opgeblazen. Al vogelend fietste hij via Nijmegen en Den Bosch naar Breda, waar hij onderdak vond.

Enkele dagen na bevrijdingsdag, op 10 mei 1945, gaat de dan 26-jarige Lebrecht de Haagse Beemden in, waar hij stropers betrapt. Desondanks stelde hij er drie paren Grauwe Kiekendieven vast. Het jaar daarop bleken deze ook te broeden in de Zeggepolder onder Terheijden. Over het spectaculaire (en oogstrelende!) baltsgedrag van deze soort schrijft hij dagboekpagina's vol. Natuurlijk kijken we nu op van broedende Grauwe Kiekendieven in West-Brabant en trouwens destijds op veel andere plekken in de natie. Dat kunnen er dusdanig veel geweest zijn dat roofvogelkundigen veronderstellen dat, na de Torenvalk, de Grauwe Kiek in Nederland in de eerste helft van de vorige eeuw de talrijkste broedende roofvogel was. Verder lezen we in die periode veel over de balts van de Bredase Kuifleeuweriken en over Nachtzwaluwen in het Mastbos. Tijdens een fietstocht naar Dordrecht ziet hij onderweg voortdurend 'tortels', de thans uit Nederland verdwijnende Zomertortel.

Rond 1960 gingen natuurbeschermers inzien tot wat voor enorme milieuschok de realisatie van het Deltaplan zou gaan leiden. Lebrecht woonde toen al in Middelburg, van waaruit hij door de hele Delta op excursie ging, vooral ook naar zijn geliefde Biesbosch en de zuidoever van het Hollands Diep. Als autoriteit inzake het beheer van zoute en zoete natuurterreinen bekleedde hij bestuursfuncties bij verschillende in de Delta actief zijnde natuurorganisaties. Zo raakte hij betrokken bij de herinrichting van de Sassenplaat, de opwas voor de Brabantse wal voor de monding van de Roode Vaart. Grauwe Ganzen pleisterden er toen alleen in het winterhalfjaar. Om na te gaan wat deze 's nachts in het getijdenmilieu uitspookten, liet Lebrecht zijn schouwtje rond het spookuur ter plekke droogvallen. Ik had het voorrecht hem bij een van die nachtelijke najaarsexcursies te vergezellen. Bij Lebrechts advies inzake de toekomstige Sassenplaat prevaleerden de belangen van de Grauwe Gans en de Wintertaling, twee iconen van de Biesbosch-Hollands Diep-avifauna van vóór de Haringvietsluiting.

Met thans op die Sassenplaat broedende Aalscholvers, Lepelaars, Kleine Zilverreigers, Blauwe Reigers en veel, heel veel Grauwe Ganzen ware te wensen dat hij er nu eens een kijkje kon nemen. Hij zou tevreden zijn.

Avifaunistische Kring Nederland

De Werkgroep Ornithologisch Erfgoed is een initiatief van de in 2012 opgerichte AKN, de Avifaunistische Kring Nederland. De WOE houdt zich bezig met het opsporen en veiligstellen van waardevolle ornithologische nalatenschappen. Daarbij gaat het in de eerste plaats om vogeldagboeken, maar ook om foto's en correspondentie van vogelaars waarvan bekend is dat ze een wezenlijke bijdrage hebben geleverd aan ornithologisch onderzoek, regionaal of nationaal. In de praktijk blijkt het erop neer te komen dat het vooral om materiaal gaat van vóór circa 1970. Als vertegenwoordigers in West-Brabant treden voor de WOE op de heren Hidde Bult en Huub Oome.

Gerard Ouweeneel

Literatuur:

Lebrecht, T. 1968. De Sasseplaat, waterwildreservaat in het Hollandsch Diep. De Levende Natuur 71: 49-56.
Ouweeneel, G.L. 2017. Biesbosch-vogels. De jeugddagboeken van Tom Lebrecht. Uitgeverij Lijverse. Dordrecht.

Red onze insecten

Schrikbarend nieuws. Uit Duits onderzoek blijkt dat het aantal insecten in 27 jaar met 76 procent is afgenomen. Wetenschappers zijn het er over eens dat de situatie in Nederland niet anders is, of zelfs nog slechter. En het drama treft niet alleen onze insecten.

Ook vogels die insecten eten hebben het zwaar. De laatste jaren zijn in Noordwest-Europa meer dan 400 miljoen vogels verdwenen! Bovendien laat het verlies van insecten zien hoe slecht onze leefomgeving ervoor staat. Het zegt veel over de kwaliteit van onze lucht, ons water en onze bodem. In ons land voltrekt zich een ecologische crisis.

In natuurgebieden, openbaarde Trouw vorige week, vliegt ruim driekwart minder insecten rond dan dertig jaar geleden. Hoe erg dat is? Heel erg, vindt iedereen die er verstand van heeft." Zo vatte entomoloog Marcel Dicke het voor de NOS samen: "Zonder insecten is eigenlijk geen leven mogelijk."

Landbouw

De afname van insecten heeft veel oorzaken. Maar het staat vast dat de intensieve landbouw daar een belangrijke rol in speelt. Ons leefmilieu wordt belast door het teveel aan mest dat in onze lucht, bodem en water terecht komt. In geen enkel Europees land is het gebruik van landbouwgif zo intensief als in Nederland. Bodems raken uitgeput en verliezen hun vruchtbaarheid. Dat moet anders en kan ook anders. Het is de hoogste tijd om onze landbouw natuurinclusief te maken. Meer aandacht voor bloemrijke sloten en bermen, ruimte voor weidevogels en koeien in de wei.

En natuurlijk: boeren die zich inzetten voor natuur en landschap moeten daar een eerlijke beloning voor krijgen.

Harry van Vugt

Bedankt Herman

Zondag 17 Februari 2018 was voor Herman Schriks de laatste dag dat hij aan de wintertelling meedeed.

Een paar maanden geleden had Herman (82 jaar!) al aangegeven dat hij het iets rustiger aan wilde gaan doen en dit seizoen als laatste wilde beschouwen om te tellen voor Sovon. Meer dan 25 jaar heeft Herman mij geholpen met de midwintertellingen van watervogels in de omgeving van Chaam. We begonnen indertijd met de watervogeltellingen op de Galderse meren. Toen het natuurgebied Bleeke Heide werd ontwikkeld vertrokken alle vogels daarheen en zijn we ons werkgebied gaan verleggen naar Chaam en omgeving.

Rond elke vijftiende van de maand in de maanden september t/m maart maakten we het rondje; Bleeke Heide, Ulicoten, Maaijkant, Panderosa en de plas bij Bavel. Alle watervogels werden geteld en Herman "notuleerde". Altijd kon ik op Herman rekenen en we hadden het altijd gezellig.

Martin van Leest

Herman Schriks

(Martin van Leest)

Een dagje vogelen met.....

Bert van de Haar

Bert is een van de vele nieuwe leden die via de vogelcursussen lid zijn geworden van de West Brabantse Vogelwerkgroep. Tijdens en na de cursus viel hij al op door zijn enthousiaste benadering van onze zo mooie hobby.

Met datzelfde enthousiasme heeft hij ook het voorzitterschap overgenomen van Kors Jan. Hij verricht ongelooflijk veel en goed werk voor onze Vogelwerkgroep. Ik hoop dat hij dit nog lang blijft doen.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Het is voor mij pure ontspanning, maar ook weer spannend. Steeds is het weer een verrassing wat je (niet) tegenkomt.

Ik probeer zo veel mogelijk om alles wat ik zie vast te leggen op foto. Voordeel daarvan is dat je thuis de foto's nog eens mooi kunt vergroten op de computer en vaststellen of het inderdaad de vogel was die je op dat moment dacht dat het was. Het aardige is dat ik er nu achter kom dat er toch nog veel latente kennis aanwezig is die mij ooit is bijgebracht door mijn vader, die vaak aangaf wat voor (water)vogel er zat langs het water/riet of welke overvloed als wij vroeger met de boot op vakantie gingen in Friesland.

Wat betekent de Vogelwerkgroep voor jou?

Een vereniging van mensen die allemaal dezelfde passie hebben, maar daar allemaal op hun eigen wijze invulling aan geven. Daarnaast is de Vogelwerkgroep voor mij ook een hulp bij het verdedigen van natuurwaarden, via zowel de West Brabantse Vogelwerkgroep als Natuurplein de Baronie, door gebruik te maken van de aanwezige kennis over bepaalde gebieden en vogelsoorten.

Waarom ben je lid geworden?

Toen ik vervroegd gepensioneerd werd heb ik eerst een jaar achterstallig onderhoud uitgevoerd en ben toen gaan zoeken naar een hobby. Uiteindelijk ben ik met een camera en telens van mijn zoon gaan fotograferen en dat werden al vrij snel vogels, omdat die in grote getale aanwezig waren in de omgeving (Haagse Beemden). Omdat ik veelal vogels fotografeerde wilde ik ook weten wat ik fotografeerde en of er wellicht soms iets bijzonders tussen zou kunnen zitten. Door het volgen van de cursus

van kijken naar waarnemen, met het bijwonen van lezingen vergroot ik zo mijn kennis van vogels.

Goudhaan

(Bert van de Haar)

Wat is je mooiste vogelervaring?

In de Camargue gedurende ongeveer een uur vanaf de waterkant op een afstand van zo'n 50-75 meter diverse Visarenden zien duiken naar vissen. Spectaculair hoe deze zich in het water stortten van een behoorlijke hoogte.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Ik fotografeerde tijdens een excursie bij de Vloeiweide een Goudvink en was daar erg blij mee. Toen ik vervolgens inzoomde werd op de foto duidelijk dat er vlak naast de Goudvink een Appelvink zat, die ik nog nooit eerder in levende lijve had waargenomen. Een mooie bonus.

Wat is je lievelingsvogel?

Moelijk te zeggen. Aan de ene kant de Zeearend als majestueuze roofvogel en vanwege het feit dat ik daar nog steeds geen mooie scherpe foto van heb. En aan de andere kant het (Vuur) Goudhaantje als zo mooi getekende en olijk uit de ogen kijkende druktemaker.

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Vooral genieten. En daarnaast zo veel als mogelijk voorkomen dat er een aantasting van leefgebied of vogelstand plaatsvindt door activiteiten die zich in mijn ogen niet verhouden tot zo'n biotoop.

Wat is het mooiste vogelland?

Ik heb geen uitgesproken voorkeur, omdat ik mij tot nu toe heb beperkt tot Nederland, België, Duitsland, Spanje en Frankrijk.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

Ik heb geen echt favoriet gebied en probeer zoveel mogelijk gebieden in Nederland te bezoeken. Als het ineens in mij opkomt om te gaan fotograferen en vogels kijken en ik zekerheid wil hebben voor meerdere soorten dan ga ik naar de Biesbosch of naar Zuid-Hollandse en Zeeuwse (schier-)eilanden.

Zijn we nog wat vergeten?

Ik kan genieten van en heb interesse in alle fauna, dus ook de Vos die vogels eet en de Veldmuis die door roofvogels gegeten wordt. Als ik in het weekend eropuit ga is het (vrijwel) altijd samen met mijn vrouw (Floor), die zich ook steeds meer interesseert voor vogels en fotografie; zie ook de foto, waar we samen zitten te kijken naar de jonge Visarenden in de Biesbosch.

Jan Benoist

Rondgors

Algemeen

Het Rondgors is een open gebied met ruige weilanden en poelen. Het is eigendom van Brabants Landschap.

Ligging en bereikbaarheid

Het Rondgors ligt ten noordwesten van Rijsbergen en ten noorden van de Tiggeltsebergstraat in Rijsbergen. Het ligt tussen de Ettensebaan en de Ettenseweg. Het Rondgors is het beste te bereiken via de parkeerplaats De Bak van de Pannenhoef aan de Ettensebaan in Rijsbergen.

Beschrijving

Het Rondgors is een ecologische verbingszone (EVZ) die de Pannenhoef, de Vloeiweide en Schuitvaart verbindt met het nieuwe landgoed 's Heeren Vrunten. Dit is een 30 hectare groot nieuw landgoed, aangelegd naar het voorbeeld van de Pannenhoef en de Vloeiweide. Dit heeft te maken met de vroegere turfwinning. Het Rondgors vormt het stroomgebied van de Bijloop en de Turfvaart ter plaatse.

Het bestaat uit halfnatuurlijk grasland dat onbemest blijft en extensief begraaasd wordt door koeien. Het betreft Herefords runderen van Geleijns begrazingsbeheer.

Bij de aanleg van de EVZ zijn op verschillende plaatsen nieuwe poelen gegraven en is op andere delen de (vroeger bemeste) toplaag van de grond afgegraven. Met de vrijkomende grond is een voormalige glooiing in het terrein teruggebracht. Hetgeen weer aansluit op het beekdallandschap van de Pannenhoef en de Vloeiweide.

Mogelijkheden

Je kunt een mooie wandeling maken door vanaf de parkeerplaats De Bak terug te lopen naar de Ettensebaan. Loop links tot aan de Turfvaart. Rechts staat een bordje bij een hek Rondgors. Ga door het hek en loop langs de Turfvaart naar het oosten. Loop het hele pad af langs de Turfvaart tot aan de Ettenseweg. Ga hier linksaf en loop langs de Ettenseweg tot aan het Vervul. Ga links het Vervul in en loop tot aan het einde van deze voor auto's doodlopende weg. Doorlopen tot je bij de brug over de Bijloop komt. Voor de Bijloop rechts het pad volgen. Je loopt nu langs de zuidkant terug naar de Ettensebaan en de parkeerplaats. Deze wandeling is ongeveer 4 km.

Je kunt de wandeling ook korter maken door halverwege het pad langs de Turfvaart naar links te gaan door een hek. Je komt dan bij de brug over de Bijloop. Ga je dan over de Bijloop links dan loop je weer terug zoals hiervoor beschreven.

Wat is er onder andere te zien?

Blauwe Reiger, Dodaars, Aalscholver, Grote Zilverreiger, Knobbelzwaan, Grote Canadese Gans, Grauwe gans, Krakeend, Wintertaling, Smient, Slobeend, Wilde Eend, Kuifeend, Havik, Sperwer, Patrijs, Torenavalk, Buizerd, Slechtvalk, Fazant, Kievit, Scholekster, Witgat, Oeverloper, Kokmeeuw, Zilvermeeuw, Houtduif, Holenduif, IJsvogel, Groene Specht, Grote Bonte Specht, Gaai, Zwartkop, Grasmus, Roodborsttapuit, Kramsvogel, Koperwiek, Merel, Witte Kwikstaart, Spreeuw, Groenling, Kneu, Vink, Keep.

Jan Benoist

Bijzondere waarneming

Barmsijzen, Grote of Kleine ?

De meeste Barmsijzen die hier worden gezien behoren tot de kleine, donkere, West- en Middeneuropese soort, de Kleine Barmsijs, Acanthis cabaret. Maar in het najaar en in de winter kunnen ook wisselende aantallen van de noordelijke en oostelijke soort Grote Barmsijs, Acanthis flammea, ons land bereiken. Sinds enige jaren worden ze als aparte soorten beschouwd. Op IJsland komt de ondersoort islandica voor. Sommige grote soorten kunnen zelfs verward worden met de Witstuitbarmsijs, Acanthis hornemani.

De Kleine Barmsijs, Acanthis cabaret, heeft een verbrokkeld verspreidingsgebied in West- en Midden-Europa. Deze soort is in ons land een zeldzame broedvogel, waarschijnlijk pas sinds de jaren dertig, veertig van de vorige eeuw. Langs de kust broedt hij in duinstruweel. In het binnenland is het een broedvogel in berkenopslag op heidevelden en hoogveengebieden. Ze zwerven buiten het broedseizoen in groepjes rond, soms in gezelschap van Sijzen. Ze foerageren bijna altijd in loofbomen en soms op de bodem op zoek naar zaden van berk en els. Het is een kleine (11,5-12,5 cm.) grijsbruine vink met iets toegeknepen oogjes. Ze hebben een rode voorhoofdvlek, soms ontbreekt deze in de eerste winter bij jonge vogels, en een kleine zwarte keelvlak. De mannetjes hebben vaak een roze zweem op de flanken en borst. In de zomer hebben ze een karmijnrode borst. De intensiteit van het rood verschilt per individu. Op de vleugels hebben ze twee crème vleugelstrepen. De staart heeft geen wit. Ze hebben een korte, spitse gele snavel met een donkere punt. Ze zijn donkerder en zwaarder gestreept op boven- en onderzijde dan de Kneu, Linaria cannabina. In tegenstelling tot de Kneu en de Frater, Linaria flavirostris missen ze de witte vlekken op de handpennen.

Ze zijn vrij eenvoudig te herkennen aan hun geluid. In de vlucht hebben ze een herhaald metalig knetterend "tjèt tjèt tjèt" en vaak een droog "tsjirrrrr". De alarmroep klinkt als "psuiet". Vanaf maart is hun territoriumzang te horen.

De Grote Barmsijs, Acanthis flammea, (12,5-14 cm.) is lichter met een grijze zweem alsof hij met rijp bedekt is. Invasies van Grote Barmsijzen, meestal vanaf november, kunnen omvangrijk zijn. Meestal eens in de tien tot twaalf jaar. Kleine invasies komen soms voor in tussenliggende jaren. Grote Barmsijzen zijn echte nomaden. Een vogel geringd in november 2004 in Noordoost-China werd in november 2005 gevangen in Den Haag. Een vogel geringd in de winter in Michigan (VS) werd een winter later in Ochotsk, Siberië gevangen, 10.200 kilometer verder.

Trekkende Kleine Barmsijzen kunnen al eind september worden waargenomen. Groepen Barmsijzen kunnen uit beide soorten bestaan. Het is moeilijk beide soorten te onderscheiden. Bij overtrekkende vogels is het nog moeilijker de soort te bepalen.

De Witstuitbarmsijs, Acanthis hornemani, is een dwaalgast uit de noordelijke arctische gebieden. Deze heeft een grote witte ongestreepte stuit en witte ongestreepte onderstaartdekveren. De mantel is bleker dan die van de Grote Barmsijs en de snavel is iets kleiner. Er bestaan nog altijd onduidelijkheden over de herkenning van onvolwassen en volwassen vogels. Het is dan ook van belang iedere waarneming van een Witstuitbarmsijs goed te documenteren. Hierbij zijn van belang het formaat van de witte stuit, het exacte patroon van de onderstaartdekveren, de hoeveelheid flankbestreping, grootte en vorm van de snavel, kleur van voorhoofd, borst en bovenzijde en het geluid. Dus een gedetailleerde beschrijving waarbij ook foto's en geluidsopnamen nodig zijn..

Hans van der Sanden

Grote Barmsijs

Ook in stadstuinen

Waarnemingen

7	Aalscholver	14-1-2018	Breda	Waterakkers	Toos Timmermans
6	Grote Zilverreiger	6-1-2018	Etten-Leur	Zwartenbergsche Polder	Arnold Klaren
5	Ooievaar	5-11-2017	Drimmelen	Terheijden - Munnikhof	Hans van der Sanden
51	Kleine Zwaan	5-1-2018	Werkendam	Polder Hardenhoek	Jan Boers
661	Toendrarietgans	19-11-2017	Alphen-Chaam	Chaam, Bleeke Hei	Martin van Leest
6	Kleine Rietgans	16-12-2017	Etten-Leur	Westpolder	John Frijters
300	Kolgans	13-1-2018	Etten-Leur	Westpolder	Paul Mennema
1	Indische Gans	3-11-2017	Breda	Rooskensdonk	Ger Duijf
5000	Brandgans	25-1-2018	Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Mathilde Marijnissen
1	Casarca	26-1-2018	Alphen-Chaam	Galder - Markdal	Cees Janssen
200	Wintertaling	17-12-2017	Drimmelen	Gat van den Ham	Jan Benoist
15	Pijlstaart	28-12-2017	Alphen-Chaam	Chaam - Bleeke Heide	Ria Lambregts
1	Krooneend	25-1-2018	Oosterhout	Den Hout - Polder	Cees Huijben
10	Middelste Zaagbek	13-1-2018	Steenbergen	Fijnaart, Dintelmond	Agnes van der Sanden
6	Grote Zaagbek	4-12-2017	Werkendam	Polder Keizersguldenwaard	Jan Benoist
2	Bruine Kiekendief	12-11-2017	Werkendam	Polder de Zalm	Gert Bouwmeester
1	Blauwe Kiekendief	23-1-2018	Drimmelen	Groote Zonzeelsche Polder Oost	Piet van Iersel
1	Havik	9-11-2017	Oosterhout	Boswachterij Dorst	Arthur Kok
1	Ruigpootbuizerd	12-11-2017	Werkendam	Polder de Zalm	Joost Simons
1	Waterral	6-11-2017	Breda	Boeimeer - West	Hannie van Gils
4	Kraanvogel	13-1-2018	Steenbergen	Dintelse Gorzen West	Gert Bouwmeester
40	Goudplevier	14-1-2018	Steenbergen	Polders Dinteloord	Willem Veenhuizen
1	Zilverplevier	13-1-2018	Steenbergen	Dintelse Gorzen Oost	Leo Nagelkerke
8	Bokje	13-1-2018	Steenbergen	Dintelse Gorzen West	Gert Bouwmeester
22	Watersnip	16-12-2017	Breda	Markdal	Joop van Riet
1	Houtsnip	26-12-2017	Alphen-Chaam	Hondsdonk	Eric Corssmit
3	Witgat	3-11-2017	Breda	Rooskensdonk	Ger Duijf
1	Oeverloper	17-1-2018	Breda	Oude Suikerfabriek	Rutger van Ouwerkerk
1100	Holenduif	20-11-2017	Steenbergen	Oude Prinslandse Polder	Piet van Iersel
1	Ijsvogel	20-11-2017	Oosterhout	Steenoven e.o.	Peterina Jansen
1	Middelste Bonte Specht	11-1-2018	Breda	Liesbosch	Ada Engel
1	Kleine Bonte Specht	6-11-2017	Alphen-Chaam	Chaamsche Bossen	Ria Lambregts
1	Grote Gele Kwikstaart	21-1-2018	Breda	Haagse Beemden (woonwijk)	Ronald Buynsters
1	Zwartkop	6-1-2018	Breda	Boeimeer - West	Hannie van Gils
1	Witkopstaartmees	9-11-2017	Breda	Teteringen	Mariëtta Peters
1	Klapekster	31-12-2017	Alphen-Chaam	Ossengoor	Jan Vermeulen
1	Raaf	3-11-2017	Alphen-Chaam	Chaamsche Bossen	Hannie van Gils
48	Keep	6-1-2018	Zundert		Mathilde Marijnissen
10	Grote Barmsijs	30-11-2017	Breda	Boeimeer - Oost	Rutger van Ouwerkerk
61	Kleine Barmsijs	21-11-2017	Breda	Wolfslaar	Harry van Vugt
2	Kruisbek	1-11-2017	Alphen-Chaam	Chaamsche Bossen	Harry van Vugt
15	Grote Kruisbek	5-11-2017	Alphen-Chaam	Chaamsche Bossen	Erik van Bostel

Onze werkgroepen

Stadsvogels	Willem Veenhuizen	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl	De Kamertjes	Jan Benoist	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen	roofvogels@westbrabantsevwg.nl	Polen	Jan Benoist	polen@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest	uilen@westbrabantsevwg.nl	Knotwerkgroep	Rob Fisscher	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	Harry van Vugt	watervogels@westbrabantsevwg.nl	4° Berghoezem	Kees van der Krift	cvdkrift@gmail.com
Weidevogels	Biek Smetsers	weidevogels@westbrabantsevwg.nl	Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Harry Janssen	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl			

Vogelfoto's van onze leden

Bruine Kiekendief

Ransuil

Stenuil

Rietgors

Alle foto's, Bert van de Haar

Torenvalk